

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Radka Mackovčinová

Svoboda projevu soudců

Diplomová práce

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Svoboda projevu soudců vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 26. 3. 2019

.....
Radka Mackovčinová

Chtěla bych zde poděkovat panu doc. JUDr. Michalu Bartoňovi, PhD., za odborné vedení mé diplomové práce a za užitečné rady a připomínky, které mi vždy ochotně poskytl. Dále bych také chtěla poděkovat své rodině, blízkým a příteli za neustálou podporu a trpělivost, bez které by tato práce nemohla vzniknout.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	5
Úvod	6
1 Vymezení institutu svobody projevu	8
1.1 Pojem svoboda.....	8
1.2 Pojem projev.....	9
1.3 Pojem svoboda projevu	11
1.4 Ústavní a mezinárodní zakotvení svobody projevu	12
2 Meze svobody projevu	14
2.1 Subjekty svobody projevu	14
2.2 Meze stanovené Listinou a Úmluvou	14
3 Svoboda projevu soudců.....	17
3.1 Vliv statusu autora sdělení.....	17
4 Meze svobody projevu soudců	18
4.1 Meze svobody projevu soudců v zákonné úpravě.....	18
4.2 Etické zásady chování a meze působení soudce určené Soudcovskou unií ČR	19
4.3 Zásady a principy omezující svobodu projevu soudců v judikatuře a literatuře	22
4.3.1 Povinnost loajality, zdrženlivosti a existence důvěry veřejnosti v soudní moc.....	22
4.3.2 Mlčenlivost	24
4.3.3 Nezávislost a nestrannost.....	24
4.3.4 Důstojnost soudcovské funkce	25
4.3.5 Zásada neslučitelnosti funkcí.....	26
4.3.6 Odstup od politické soutěže	26
4.3.7 Kritéria pro posouzení projevu soudce z ústavněprávního hlediska.....	28
4.4 Konkrétní omezení svobody projevu soudců	29
4.4.1 Kritika fungování soudního systému.....	29
4.4.2 Komentování politické soutěže.....	30
4.4.3 Literární činnost.....	32
4.4.4 Rozšiřování idejí a informací	33
5 Problematika úpravy mezí svobody projevu soudců a návrhy <i>de lege ferenda</i>.....	35
Závěr	40
Seznam použitých zdrojů.....	43
Monografie a komentáře	43
Odborné články	43
Internetové zdroje	44
Právní předpisy	44
Judikatura.....	45
Abstrakt	46
Abstract	47
Klíčová slova	48
Key words.....	48

Seznam použitých zkratk

ES	Etický soud Soudcovské unie
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
LISTINA	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
NS	Nejvyšší soud
ODS	Občanská demokratická strana
Úmluva	Sdělení č. 209/1992, Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky ve znění pozdějších předpisů
ÚS	Ústavní soud

Úvod

Tématem této diplomové práce je Svoboda projevu soudců. Jedná se o problematiku v České republice, ale i ve světě v poslední době aktuální a diskutovanou. Soudci jsou osobami ve společnosti velmi váženými a taktéž ztělesněním moudrosti a vysoké morálky. Dochází tedy ze strany veřejné moci k omezení jejich práv, aby byla tato prestiž soudcovské funkce zachována a nedocházelo z pohledu veřejnosti k jejímu snižování. Jedním z práv, do kterých bývá zasahováno je právě i svoboda projevu, jedno z nejvýznamnějších základních práv.

Toto téma jsem si vybrala, protože se k němu v posledních letech začalo na našem území vyjadřovat více odborné veřejnosti a také Ústavní soud a soudy nižšího stupně. Na základě tohoto se započínají i diskuze o způsobu upravení těchto omezení. Téma mi přišlo zajímavé, protože k němu prozatím není mnoho zdrojů a jedná se většinou spíše o určité polemizující články, jak by etické zásady soudců jako celek mohly být upraveny. Konkrétní pravidla se jala určovat právě až Ústavní soud ve svých rozhodnutích. Pokusila jsem se tedy ve své práci shromáždit co nejvíce informací na toto téma a vytyčit limity v nich vymezené.

Cílem této práce je vymezení svobody projevu soudců, což je možné pouze pomocí jejich omezení. A to jak těch, které se vztahují na každou osobu, pobývající na našem území, tak i potom konkrétní meze, jenž se vztahují pouze k osobám soudců. Publikací, které se zabývají svobodou projevu obecně je mnoho, ale takových, co by se zabývali touto konkrétní nikoli, ačkoli její vymezení je pro působení soudců ve společnosti velmi významné.

Diplomová práce je rozdělena do pěti samostatných kapitol. První kapitola je věnována pojmu svoboda projevu a tomu, co si představit pod jednotlivými složkami tohoto slovního spojení, protože dle mého názoru je potřeba dříve, než je určitá problematika konkretizována na užší úseky, nějakého obecnějšího úvodu do této problematiky, jenž slouží k představení tématu a je důležitý pro samotné pochopení tohoto institutu čtenářem. Dále v této kapitole rozebírám také zakotvení tohoto institutu na mezinárodní a vnitrostátní úrovni, tedy jak jej vidí a vykládají zákonodárci. Druhá kapitola se zabývá již mezemi svobody projevu, jenž se dotýkají každé osoby, tudíž i soudců a jsou podstatné pro stanovení jejich hranic. Ve třetí kapitole se věnuji obecně svobodě projevu soudců a vlivu statusu soudce na její omezení. V následující, čtvrté kapitole se již konkrétně zaměřím na to, co omezuje svobodu projevu soudců a v jaké míře. Uvedu zde také konkrétní případy ne/omezení svobody projevu soudců, které judikoval Ústavní soud a Evropský soud pro lidská práva, aby bylo zřejmé, jak k omezením uvedeným dříve v této kapitole přistupují. Poslední kapitola, pátá je věnována problematice úpravy svobody projevu soudců. Pokusila jsem se zde rovněž zahrnout i komparaci s jinými státy, a sice jak oni se vypořádávají s etickými zásadami, které jsou protkané celou soudcovskou funkcí a zásadním způsobem mají vliv na svobodu projevu

a upravují ji. Dále v této kapitole jsem se pokusila formulovat také svůj návrh na možnost úpravy těchto etických zásad v České republice do budoucna.

Svou prací bych především ráda přispěla k diskusi na téma svoboda projevu soudců, protože mám za to, že ač je toto téma velmi aktuální a důležité, je stále nedostatečně upravené a odbornou veřejností opomíjené. Necítím se nikterak více povoláná než kdokoli jiný, vyjadřovat se k tomuto tématu, avšak myslím, že je potřebné diskusi k této problematice otevírat, jelikož toto téma je a bude stále aktuální a taktéž pro jistotu soudců a neochvějnost soudní moci podstatné.

1 Vymezení institutu svobody projevu

Dříve, než se vůbec v další části práce pustíme do problematiky samotné svobody projevu soudců, považují za vhodné definovat samotnou svobodu projevu, její jednotlivé segmenty a právní úpravu, jež se tímto institutem zabývá. V této kapitole se tedy budu věnovat samostatně pojmům svoboda, projev a poté také samotnému „celku“ a sice svobodě projevu, kde si nastíníme i obecnou právní úpravu na ústavní a mezinárodní úrovni.

1.1 Pojem svoboda

V průběhu staletí vzniklo velké množství definic svobody, avšak některé z nich nejsou vzájemně slučitelné. Jednoznačný smysl lze tomuto slovu přiřadit pouze po předchozím zkoumání jeho lingvistické povahy.¹ Pokud chceme svobodu definovat, je nutné nejdříve rozhodnout pro jaký účel má daná definice sloužit.² Nelze ji totiž popsat stejným způsobem jako hmotné objekty, na které je možné ukázat.³

Obecně se jedná o základní princip dobrého politického systému, který využívá slova „freedom“ k jeho definování či pojmenování. Nicméně ani význam tohoto pojmu není v běžných jazycích jednotlivých zemí totožný.⁴

Pojem svoboda je spjat s určitým autonomním prostorem jednotlivce, který by měl být chráněn před zásahy veřejné moci. Svobodu jednatel získává již svým narozením, jelikož lidé se rodí svobodní a nemusí tedy prokazovat, že jim právo určitou svobodu přiznává. Svoboda tedy můžeme klasifikovat jako klasický výraz přirozenoprávnosti.⁵

Georg Jellinek ve svém díle Všeobecná státověda ke svobodě uvádí, že sféru svobody tvoří „*možnost individuální činnosti, jež zůstává, odečte-li se právní omezení*“.⁶ Lze tedy u tohoto základního pojmu dále využívat obecnou tezi, že *každý může činit vše, co mu zákon nezakazuje*. Principiálně tedy není nutné zakotvení svobod v právních předpisech a jedinec jejich existenci nemusí prokazovat. Tyto základní definice můžeme také nalézt v čl. 4 Deklarace práv člověka a občana, kde se uvádí, že „*Svoboda znamená možnost činit vše, co neškodí druhému. Tudiž výkon přirozených práv každého člověka nemá mezí, leč těch, které zajišťují ostatním členům užívati týchž práv. Tyto meze nemohou býti stanoveny jinak než zákonem.*“ a v Ústavním zákoně č. 1/1993, Ústavě České republiky (dále jen Ústava). v čl. 2 odst. 4,

¹ LEONI, Bruno. *Právo a svoboda*. Editor Martin FRONĚK, přeložil Martin FRONĚK. Praha: Liberální institut, 2007, s. 2.

² Tamtéž, s. 17.

³ Tamtéž, s. 29.

⁴ Tamtéž, s. 24.

⁵ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 49.

⁶ JELLINEK, Georg. *Všeobecná státověda*. Přeložil Břetislav FOUSTKA. Praha: Jan Laichter, 1906. xx, s. 440.

který zní „*Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.*“ Totožnou dikci má také čl. 2. odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jenž je součástí našeho ústavního pořádku.

1.2 Pojem projev

Na pojem „projev“ lze nahlížet ze dvou rovin. V té první, obecné se jedná prakticky o všechny způsoby, pomocí nichž jedinec může zveřejnit svůj názor, argumentaci, umělecký nápad nebo vyjádřit podporu názorové straně. Pod „projev“ však nespadá jednání, jehož záměrem je buď primárně přesun finančních prostředků nebo způsobení škody na zdraví či majetku.⁷ Na příklad v Listině, kde je svoboda projevu upravena není tento pojem nikterak konkretizován, ale je zcela jednoznačné, že její tvůrci nezamýšleli pod pojem „projev“ subsumovat veškeré lidské jednání projevené navenek.

U druhé roviny nahlížíme na „projev“ na ústavní úrovni. V kontextu svobody projevu je kladen důraz na posouzení účelu této ústavní ochrany, ne pouze na samotný jazykový výklad pojmu „projev“.⁸ V případě „projevu“ na ústavní úrovni je nutné vědět jakou formu chování jedince je možné pod „projev“ zařadit, abychom mohli následně zvážit, zda jej lze ústavně chránit či nikoli a jestli je nutné jej v souladu s ústavními podmínkami omezit. Důležité je také rozlišení „projevu“ v ústavním smyslu od jiného jednání. Jako základní formy realizace svobody projevu můžeme klasifikovat šíření názorů a myšlenek slovem, písmem a obrazem, tedy určité jednání jedince. Nicméně u řady dalších forem jednání to nemusí být vždy tolik jasné a zřejmé. Je tedy nutné zaměřit se na hraniční případy a zjišťovat které ještě budou pod pojem „projev“ spadat a které již nikoli. Svoboda projevu totiž není tak široká jako samotný Český jazyk a negarantuje jakékoli „projevení se“ jako svobodu projevu.⁹

Pro řešení otázky, zda se jedná o „projev“ nebo jiné jednání lze využít různá kritéria, avšak u kritérií, jež budu uvádět níže, je nutné si uvědomit, že systém ochrany svobody projevu v USA a Evropě se odlišuje. Není tedy možné závěry formulované pro funkčnost jednoho systému implementovat a přebírat bez dalšího, do systému odlišného.¹⁰ Pokud bychom tedy našli informaci o tom, že něco funguje v USA, musíme dále hledat také informace o použití u nás, v evropském prostředí.

Prvním z nich je kritérium změny situace (normativního prostředí). Toto rozlišuje, zda pronesená slova vytváří nové závazky či nároky. Je možné jej využít i v evropském pojetí

⁷ JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007, s. 27.

⁸ BARTONĚ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 33.

⁹ Tamtéž, s. 39-40.

¹⁰ Tamtéž, s. 42.

svobody projevu, nicméně v řadě případů by se mohlo jednat o sporné nebo hraniční situace – např. u pokynů, hrozeb, výzev atd. Výhodou tohoto kritéria je, že nehledá dělící linii mezi „projevem“ a „jednáním“ v obsahu projevu, ale v jeho povaze. Je tedy podstatné zda „projev“ vyvolá změnu situace či nikoli. Toto kritérium lze využít pro vyloučení právních jednání z těch projevů, které jsou upraveny Listinou.¹¹

Dalším je expresivní jednání jakožto symbolický projev. Toto kritérium poukazuje na to, že dvě na venek totožná slova nebo činy mohou být v jednom případě považována za projev a v druhém ne. Podstatným je u tohoto cíl a účel jednání, nikoli forma vyjádření, a sice zda je tímto jednáním vyjadřován názor či postoj nebo nikoli. Symbolickým projevem je expresivní čin, který má vyjádřit určité poselství či myšlenku.¹² Podstatná u tohoto kritéria není pouze subjektivní představa jednajícího o míře symboličnosti či expresivity, ale také objektivní zhodnocení možnosti a schopnosti okolí také takto daný projev vnímat.¹³

Z režimu svobody projevu je dále nutné vyloučit fyzické útoky vůči osobám či věcem, kdy tyto mohou nést výrazné poselství. Fyzické útoky bývají velice často taktéž formou projevu názoru (př. házení vajíček či rajčat) a právě i tyto je nutné vyjmout z právní ochrany, kterou svoboda projevu požívá. Významem tohoto kritéria je vyloučení násilí či způsobení škody na věci z režimu svobody projevu, protože je zde důležitý zájem na ochraně hodnot života, zdraví a majetku. Násilí je v tomto ohledu bráno jako čin, ne pouze jako symbolický projev.¹⁴

U různých pokynů, hrozeb, výzev a příkazů bude mít pro posouzení aplikace svobody projevu roli míra vážnosti, bezprostřednosti a adresnosti nebezpečí či hrozby daných jednání. Jiným způsobem bude posuzováno například vyhrožování defenestrací poslancům, v případě, že dojde ke zdražení piva v novinovém článku nebo na transparentu demonstrantů. V případě novinového článku by se jednalo o akt verbálního násilí, kdežto u transparentu demonstrantů by se toto posuzovalo spíše jako snaha o vyjádření určitého postoje či názoru na nastalou situaci, a sice plánované zdražení piva. Míra adresnosti daného jednání však bude také zpravidla souviset s mírou vážnosti hrozby. Vyhrožování násilím konkrétní osobě bude mít vážnější charakter, než vyhrožování obecně vymezené skupině osob.¹⁵ M. Bartoň k tomuto kritériu ve své knize *Svoboda projevu: principy, garance, meze* uvádí, že „čím více bude v konkrétním verbálním jednání absentovat prvek adresnosti, vážnosti a bezprostřednosti, tím více se bude dané jednání blížit projevu.“¹⁶ Pokud tedy jednání bude

¹¹BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 42-43.

¹²Tamtéž, s. 46.

¹³Tamtéž, s. 49.

¹⁴Tamtéž, s. 49-50.

¹⁵Tamtéž, s. 53.

¹⁶Tamtéž, s. 54.

neadresné, nemyšlené vážně a provedený s odstupem času, bude se pravděpodobně jednat o „projev“.

Formou „projevu“ může být také mlčení či nečinnost tam, kde je subjekt k aktivnímu vyjádření nucen. Pokud tedy jedinec není nucen, faktický charakter dané nečinnosti zbraňuje tomu, abychom ji mohli za projev považovat.¹⁷ U nucených projevů, které zakotvuje právní řád, bude pro posouzení jejich ústavní legitimacy podstatné to, jestli tato povinnost spočívá v povinném vyjádření názoru či postojů nebo ve sdělování specifických informací. „*Povinnost sdělovat určité typy informací lze v právním státě připustit, jsou-li ospravedlněny důležitým veřejným zájmem.*“¹⁸ V české právní řádě se s touto povinností můžeme setkat například u povinnosti svědčit či povinnosti médií zveřejňovat určité „projevy“ jako výkon práva na odpověď.¹⁹

Posledním kritériem je společenská hodnota. Ovšem toto kritérium je v evropském lidskoprávním kontextu sporné. Společenská hodnota by mohla být kritériem omezení „projevu“, ale ne důvodem absolutního vyloučení určitého jednání z režimu svobody projevu. Posuzování společenské hodnoty je velmi subjektivní a jako rozlišovací kritérium tedy ne zcela vhodné. Mohlo by být jednoduše zneužitelné a nepředvídatelné. Z důvodu jeho vágnosti by mohlo dojít k vyřazení řady nepopulární a společensky neužitečných či škodlivých verbálních jednání z režimu svobody projevu, které pod ni však spadají, jako například hanobení či projevy rasismu.²⁰

1.3 Pojem svoboda projevu

Svoboda projevu je jednou z nejstarších ústavně garantovaných občanských svobod, kterou si lidé vydobyli.²¹ Byla obsažena již ve francouzském Prohlášení práv člověka a občana z roku 1789 v jeho čl. X.

Pojem samotný se prosadil až v polovině dvacátého století. Dříve se spíše užíval pojem „svoboda slova“. Nicméně pod tento pojem se nedaly podřadit například veřejné demonstrace či různé útvary neverbálního umění jako malířství, fotografie či hudba, jak je tomu u „svobody projevu“.²² „Svoboda projevu“ je širší pojem, jelikož již z jazykového hlediska automaticky obsahuje všechny možné způsoby a formy vyjádření myšlenek a názorů bez nutnosti specifikace extenzivní interpretace.²³ Má aspekt pozitivní a negativní. Pozitivní spočívá v tom, že nositel

¹⁷ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 55.

¹⁸ Tamtéž, s. 57.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž, s. 59.

²¹ HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Nakladatelství Orac, 2004, s. 9.

²² JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007, s. 27.

²³ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 33.

svobody ji může využít, a přitom je chráněn proti veřejnoprávnímu zásahu. Negativní aspekt sestává z nemožnosti nucení k projevu v jakékoli formě.²⁴

Právo svobodně komunikovat čili projevodat se, lze považovat za přirozeně dané právo každé lidské bytosti. Toto úzce souvisí se svobodou myšlení a je neoddělitelnou součástí osobnosti člověka. Kdyby lidé neměli možnost své myšlenky, názory či představy vyjadřovat před jinými, umělecky se projevodat či jakkoli šířit nebo vyhledávat a šířit informace a sice ve zkratce, kdyby nemohli komunikovat, nemohl by jedinec ani společnost prakticky fungovat a existovat.²⁵ Každý názor, stanovisko či kritika, a to nejen polemicky uvozená, je zásadně přípustnou, protože svoboda projevu je jednou z nejdůležitějších zásad každé demokratické společnosti.²⁶ Základem „svobody projevu“ je interakce jednotlivců jak na kontextu a významu slov, tak i na jejich interpretaci. Toto úzce souvisí i se stavem dané společnosti a množstvím společenských jevů. Avšak jak na kontext, tak i význam slov je nutné nahlížet z pohledu doby, ve které byla užita, jelikož se může dobově měnit, a to nejen co do konkrétních projevu, ale i jejich typologie a důvodů přípustnosti. „Svoboda projevu“ je tedy logickým výsledkem určitého vývoje společnosti, jako „*existující přirozené lidské právo každého jedince, které je neoddělitelnou součástí osobnosti člověka*“²⁷

1.4 Ústavní a mezinárodní zakotvení svobody projevu

Shodně jak je tomu u ostatních základních lidských práv, je i toto zakotveno v právním předpise nejvyšší právní síly, a sice v Listině základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky.

Listina svobodu projevu zařazuje do hlavy druhé, oddílu druhého, kde se nachází politická práva jí vymezená. Kromě svobody projevu je zde i právo na informace, právo shromažďovací, sdružovací, petiční, na podíl na správě věcí veřejných, právo na rovný přístup k veřejným funkcím a právo na odpor. Nicméně svoboda projevu zahrnuje i ryze apolitické umělecké či komerční projevy, ale zároveň také umožňuje jednotlivci podílet se určitou formou na veřejném životě a veřejném dění. Pod politickými právy je však v Listině zařazená účelně, protože zde má klíčovou roli, jelikož může být přímo součástí i jiných práv.²⁸ Vymezení tohoto institutu nalezneme konkrétně v čl. 17, odst. 2. Listiny, který zní: „*Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez*

²⁴ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 129.

²⁵ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 377.

²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 357/96.

²⁷ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 25-26.

²⁸ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 367.

obledu na hranice státu.“ Tento je specifikací odst. 1. Svoboda projevu je tedy zaručena v základní podobě jako svoboda projevu a právo na informace.

Výčet toho, co svoboda projevu obsahuje je v Listině příkladný, protože například i právo informace rozšiřovat je také součástí svobody projevu.²⁹ K tomuto je však možné říci, že širší výčet v Listině by byl nadbytečný. Právo získávat informace je jenom odlišnou formulací práva informace přijímat. Tak stejně právo uschovávat informace je možné dovodit z práva informace přijímat a rozšiřovat.³⁰

Dalším významným dokumentem, vedle ústavní úpravy, upravujícím svobodu projevu je sdělení č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Úmluva). Tato má zásadní význam v rámci států, jenž jsou členy Rady Evropy. Byla podepsána v roce 1950 a v Československo se stala stranou této úmluvy v roce 1992.

Jedná se o mezinárodní smlouvu dle čl. 10 Ústavy. Je tedy bezprostředně závazná a má aplikační přednost před zákonem.

Článek 10 odst. 1 Úmluvy zní: *„Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez obledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společností.“* Tento článek vytváří relativně účinný kontrolní mechanismus ochrany svobody projevu prostřednictvím Evropského soudu pro lidská práva (dále jen ESLP), který má své sídlo ve Štrasburku. Úmluva a rozhodovací praxe ESLP je pro evropské pojetí svobody projevu zásadní a značně ji formuje.

Kromě dvou výše uvedených zakotvuje svobodu projevu množství dalších mezinárodních dokumentů, jenž jsou pro Českou republiku závazné. Jako příklad můžeme uvést Listinu základních práv Evropské unie, která obsahuje svobodu projevu ve svém čl. 11. Dalšími významnými jsou také například Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška č. 120/1976 Sb.), Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (vyhláška č. 120/1976 Sb.) a několik dalších.³¹

²⁹ KNAPP, V. in PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. Díl 2, Práva a svobody : text Listiny v platném znění, komentář, literatura, judikatura, důvodová zpráva, zpravodajská zpráva, ústavní zákon o bezpečnosti České republiky, mezinárodní smlouvy, prováděcí zákony.* 2. dopl. a podstatně rozš. vyd. Praha: Linde, 1999, s. 182.

³⁰ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze.* Praha: Leges, 2010, s. 21.

³¹ Srov. FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva.* 2. dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 58.

2 Meze svobody projevu

Než se budeme zabývat konkrétně mezemi svobody projevu soudců, považuji zde za vhodné zmínit, kdo vůbec může být subjektem svobody projevu a disponovat jí a jaké jsou meze svobody projevu stanovené zákonem a mezinárodními smlouvami. Taktéž i jak na tyto „obecné“ meze nahlíží ESLP a ÚS.

2.1 Subjekty svobody projevu

V první řadě je nositelem práva svobody projevu zcela jistě fyzická osoba. Jedná se o právo lidské, nikoli občanské a není tedy vázáno na státoobčanský status.³² Vztahuje se tedy toto právo i na cizince pobývající na našem území, bezdomovce a další osoby.

Právnícká osoba může požívat ochrany taktéž, avšak pouze tam, kde je to z povahy věci možné.³³ Dále je nositelem i skupina osob, jenž nemá právní subjektivitu, ku příkladu petiční výbor či konsorcium.³⁴

U subjektů svobody projevu může hrát významnou roli, při zvažování ústavnosti zásahu, jejich status. U různých nositelů lze zohlednit právě míru specifčnosti, která se váže k předmětu nebo obsahu daného projevu konkrétního subjektu. Jako specifické skupiny zohlednil ESLP typicky novináře, ale dále také například i soudce či advokáty. Bartoň k tomuto uvádí, že „*důvody pro zvažování specifčnosti statusu nositele svobody projevu mohou být na straně jedné určitá disciplína či profesní zdrženlivost, hovořící pro možnost přísnějších restrikcí, či naopak nutnost se veřejně vyjadřovat jako neodmyslitelná součást daného statusu, hovořící pro silnou ochranu.*“³⁵

Avšak status nositele je jen jedním z podstatných kritérií, jenž slouží k posouzení ústavnosti zásahu do svobody projevu. Tento je vždy nutné zvažovat s dalšími kritérii.³⁶

2.2 Meze stanovené Listinou a Úmluvou

Svoboda projevu není neomezeným právem, protože se jedná o relativní lidské právo. Jediná možnost, kde se můžeme v Českém právu setkat s absolutní svobodou projevu je v případě parlamentní diskuze, která požívá indemnity. Ke své konkretizaci však svoboda projevu nepotřebuje zákony či mezinárodní smlouvy. Ty působí pouze jako nástroj pro její omezení.

³² BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 62.

³³ Tamtéž.

³⁴ FILIP, Jan. Dogmatika svobody projevu z hlediska teorie, legislativy a soudní praxe. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1998, č. 4, s. 625.

³⁵ Tamtéž, s. 64.

³⁶ Tamtéž, s. 65.

Limitují ji především jiné chráněné zájmy a většina judikatury jak té české, tak i zahraniční se snaží najít určitou rovnováhu mezi nimi.

Možnost omezení svobody projevu je jednak dána inherentním konfliktem, u kterého dochází ke střetu s veřejným zájmem a jednak pravým konfliktem, při němž dochází ke střetu základních práv jako takových mezi sebou. Mezi důležité veřejné statky, pro které může dojít k omezení svobody projevu řadíme zpravidla bezpečnost státu, veřejný pořádek, zdraví nebo mravnost.³⁷

Konkrétní ustanovení týkající se omezení nalezneme v Listině, Úmluvě a v řadě dalších významných dokumentů, zabývajících se základními právy a svobodami. Pro účely této práce se však budeme věnovat pouze omezením, která jsou uvedena v Listině a Úmluvě. Listina stanoví omezení svobody projevu ve svém čl. 17 odst. 4, kde uvádí, že: „*Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.*“ Úmluva omezení zakotvuje v čl. 10 odst. 2, který zní: „*Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.*“

Z obou dokumentů je možné vyvodit stejný třístupňový test, jenž se uplatní při zkoumání přípustnosti zásahu do práva svobody projevu. Omezení musí být:

- 1) Stanoveno zákonem
- 2) Sledovat legitimní cíl
- 3) V demokratické společnosti nezbytné, aby mohlo dojít k zásahu do práva svobody projevu.

U první podmínky judikatura ESLP uvádí, že za její porušení je pokládáno až to, když je právo omezeno bez jakékoli normativní opory a také pokud není zákon dostatečně přístupný či předvídatelný. Z judikatury ESLP tedy vyplývá, že pojem zákon, který Úmluva užívá ve svém čl. 10 odst. 2 je potřeba vykládat extenzivně. Tudíž dle obsahu, a ne dle jeho označení. Lze tedy pod pojem „zákon“ uváděný v Úmluvě podřadit i podzákonné předpisy či judikaturu, pokud splňují požadavky dostatečné přístupnosti a předvídatelnosti.³⁸

³⁷ FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 133.

³⁸ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu a její meze v právu ČR*. Praha: Linde, 2002, s. 35.

Naproti tomu však v České republice nelze tuto širokou interpretaci použít. Její užití by odporovalo Listině, jelikož pojem zákon je zde nutné vykládat jako formální pramen, který má sílu zákona³⁹, což podzákoný předpis či judikatura v České republice nemá.

Pokud tedy tyto podmínky nebudou splněny, nelze zkoumané omezení považovat za ústavně konformní.

Avšak i když je jak z Listiny, tak z Úmluvy možné dovodit stejné podmínky pro omezení, je zcela zřejmé, že vymezení Úmluvy je obsažnější než to, které nalezneme v Listině. Vystává zde tedy otázka, jak řešit omezení svobody projevu z důvodu, který stanoví Úmluva. Omezení ní uvedené je možné pouze v případě, kdy ono konkrétní omezení lze podřadit pod některý zájem uvedený v čl. 17 odst. 4 Listiny, jelikož přímá aplikace Úmluvy nad rámec Listiny by byla nepřípustná. Ústava ve svém čl. 10 sice vymezuje, že Úmluva jakožto vyhlášená mezinárodní smlouva, k jejíž ratifikaci dal souhlas Parlament a níž je Česká republika vázána, je součástí našeho právního řádu a má aplikační přednost před obyčejnými zákony, nicméně toto se nevztahuje na Listinu. Tato je součástí ústavního pořádku a není pouze obyčejným zákonem.⁴⁰

V soudní praxi se pro vyvažování svobody projevu a osobnostních práv používají i jiná kritéria. Jedná se o kritéria, která je nutné při zásazích do svobody projevu zohlednit, a to převážně při kolizi s ochranou osobnostních práv či soukromí.⁴¹

První, které je bráno v potaz je veřejný zájem. Zde se posuzuje, zda se jedná o politické záležitosti nebo pouze obecně o záležitosti veřejného zájmu. Vyšší míra ochrany je poskytována politickým projevům nebo projevům týkajícím se věcí veřejných, protože je zde podstatné umožnění co nejsilnější participace na moci a její kontrole. Naopak nižší ochranu požívají projevy komerční.⁴²

Dále jde o status osoby, o kterém sdělení pojednává. U veřejně činných, resp. známých osob platí, že míra přijatelného zásahu do osobnostních práv je širší než u osob soukromých. Tedy ochrana svobody o prvně zmíněných je obvykle silnější. Podstatná u tohoto kritéria je i míra vlivu osoby na chod veřejných záležitostí. Zcela jistě jej bude mít jiný poslanec a obyčejný policista.⁴³

Jako další lze uvést například zdali se jedná o pravdivá nebo nepravdivá skutková tvrzení či hodnotové soudy, poté status autora sdělení, účel či motiv sdělení atd.⁴⁴

³⁹ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu a její meze v právu ČR*. Praha: Linde, 2002, s. 35.

⁴⁰ HERCZEG, Jirí. *Meze svobody projevu*. Praha: Nakladatelství Orac, 2004, s. 45.

⁴¹ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 396.

⁴² Tamtéž, s. 396-397.

⁴³ Tamtéž, s. 397.

⁴⁴ Tamtéž, s. 399-403.

3 Svoboda projevu soudců

3.1 Vliv statusu autora sdělení

Jak jsme již zmínili výše, status autora sdělení je jedním z kritérií, jenž je nutné při zásazích do svobody projevu zohlednit. Existují specifické skupiny osob, jejichž svoboda projevu je širší nebo naopak užší než svoboda projevu jiných. Jednou z těchto skupin, kde dochází k zohledňování jejich statusu, jsou také účastníci výkonu spravedlnosti. Do této skupiny spadají právě také soudci, nimiž se tato diplomová práce zabývá.

I když se jedná o kritérium, které není příliš zaužívané a úplně doktrinálně uchopené, dochází k jeho zohledňování⁴⁵ jak v praxi soudů, tak v odborných publikacích či článcích.

Možnost svobodného vyjadřování soudců je úzce spojena s jejich profesí, kterou vykonávají a v níž je potřebná jistá profesní etika neboli profesní zdrženlivost. Tato velmi úzce souvisí s ústavní hodnotou autority a nezávislosti soudní moci. U osob, jež jsou členy orgánů ochrany práva je také vyžadována vyšší míra odpovědnosti za pronesená slova a také jistá stavovská úroveň jejich jednání. Mezi tyto ku příkladu patří nepodléhání emocím či sebeovládání.⁴⁶

Soudce, podobně jako například poslanec lze považovat za osoby veřejného zájmu. U těchto dochází k zúžení prostoru jejich soukromé sféry, v důsledku čehož se logicky snižuje i úroveň ochrany jejich osobnostních práv⁴⁷, v našem případě svobody projevu.

Michal Bartoň ve své publikaci *Svoboda projevu: principy, garance, meze* uvádí, že s ohledem na míru vlivu, kterou soudci mají je legitimní, pokud jim bude kladena vyšší míra odpovědnosti za vyslovené výroky než jiným osobám,⁴⁸ což je vzhledem k jejich postavení ve společnosti příhodné. Jak si uvedeme i v dalších kapitolách, míra odpovědnosti se však bude i u jednotlivých projevů lišit dle různých kritérií, které je nutné individuálně u každého případu zkoumat.

Pro vymezení toho, co může či nemůže být projevem svobody projevu soudců je nutné zaměřit se především na její meze. Bez nich by toto nebylo možné určit a dále se problematice věnovat, a proto se na toto téma zaměříme níže.

⁴⁵ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 266.

⁴⁶ BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 401.

⁴⁷ ZLOCHA, Eubomír. Konflikt slobody prejavu a ochrany osobnostních práv osob veřejného zájmu v rozhodovacej praxi súdov. *Právny obzor*, 2016, 99, č. 1, s. 12-28.

⁴⁸ BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010, s. 266.

4 Meze svobody projevu soudců

Při stanovování hranic svobody projevu soudců je významné i vymezení obecných omezení svobody projevu, které se nachází v naší legislativě či mezinárodních smlouvách, nimiž je Česká republika vázána dle čl. 10 Ústavy. Těmito jsme se zabývali v kapitole číslo 2., kde jsme si tato obecná omezení, týkající se každé osoby na našem území definovali. Toto vymezení je význačné z toho důvodu, že dochází k aplikaci obecných hranic také na soudce, jako na každou jinou osobu, a musí proto splňovat i tyto. Na těchto základech poté dále staví speciální ustanovení týkající se přímo soudců a také i judikatura soudu, jak Ústavního, tak i ESLP. Kromě zákonů a judikatury nalezneme určitá vymezení hranic i v jiných zdrojích, k tomuto dále v této kapitole.

4.1 Meze svobody projevu soudců v zákonné úpravě

Kromě obecných zákonných mezí, které jsme si již stanovili, se na soudce vztahují i další zvláštní omezení. Jedná se převážně o povinnosti a odpovědnost.

Prvořadou povinností každého soudce je rozhodovat v souladu se základními principy demokratického právního státu a poskytovat ochranu základním právům. Jejich úpravu nalezneme v zákoně nejvyšší právní síly, a sice v Ústavě. Konkrétně se jedná o čl. 1 odst. 1 Ústavy, jenž stanoví, že: „Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.“ a čl. 4 Ústavy: „Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci“. Soudce se tedy při rozhodování a svém projevu musí řídit základními ustanoveními Ústavy.

Dále povinnosti a odpovědnost soudce vyplývají i z čl. 81-82 Ústavy.

Čl. 81 zní: „Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy.“ a čl. 82:

„(1) Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Jejich nestrannost nesmí nikdo obrozovat.

(2) Soudce nelze proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu; výjimky vyplývající zejména z kárné odpovědnosti stanoví zákon.

(3) Funkce soudce není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu ani s jakoukoli funkcí ve veřejné správě; zákon stanoví, se kterými dalšími činnostmi je výkon soudcovské funkce neslučitelný.“

Soudci tedy při výkonu své funkce musí být nezávislí a nestranní a jejich funkce je neslučitelná s jinými funkcemi. Jedná se o základní principy soudnictví v ČR, bez kterých by soudní moc nemohla v demokratické společnosti fungovat. Tyto povinnosti stanovené Ústavou se však nepromítají pouze při výkonu soudní moci, ale také při výkonu svobody projevu soudců. Soudci jsou veřejností vnímáni jako soudci nepřetržitě, a to i mimo budovu soudu, kdy nevykonávají svou funkci.

V Ústavě nalezneme ještě další omezení vztahující se k soudcovské funkci, a sice v čl. 90-96, avšak tato nejsou pro účely této diplomové práce natolik významná, tak si je dovoluji podrobněji nezmiňovat.

Dalším zákonem, ve kterém nalezneme omezení svobody projevu soudců, je zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (dále jen „zákon o soudech a soudcích“). Konkrétně se omezení podstatné pro účely této práce nachází v § 80 odst. 1, který zní: „*Soudce a přísedící je povinen vykonávat svědomitě svou funkci a při výkonu funkce a v občanském životě se zdržet všeho, co by mohlo narušit důstojnost soudcovské funkce nebo obrozit důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů. Soudce je povinen podávat oznámení o osobním zájmu, o činnostech, majetku, příjmech a závazcích podle zvláštního právního předpisu.*“ Pro nás je podstatná druhá část první věty, kde tvůrci zákona stanovili, že i v soukromé sféře, a sice v občanském životě se má soudce zdržovat všeho, co by mohlo narušit důstojnost jeho funkce anebo omezit důvěru v „*nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů*“. Opět, stejně jako v Ústavě je zde kladen důraz na nezávislost a nestrannost soudců, jako jedny z nejzákladnějších principů soudcovské funkce.

K nezávislosti a nestrannosti se ještě vyjadřuje i § 80 odst. 4 zákona o soudech a soudcích, jenž zní: „*Soudce je povinen při své činnosti mimo výkon funkce soudce a při výkonu svých politických práv si počínat tak, aby tato činnost neobrožovala nebo nenarušovala důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudu nebo nenarušovala důstojnost soudcovské funkce anebo mu nebránila v řádném výkonu funkce soudce.*“ Opět zde vidíme zaměření na nenarušování důvěry v nezávislost a nestrannost rozhodování soudů. Tvůrci zákona takto v ustanoveních poukazují na to, jak podstatné je zaměření na chování soudce i mimo výkon jeho funkce.

Podobně i v § 80 odst. 5 písm. a) téhož zákona. „*Soudce je povinen ve svém osobním životě svým chováním dbát o to, aby nenarušovalo důstojnost soudcovské funkce a neobrožovalo nebo nenarušovalo důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů. Soudce zejména*

- a) *nesmí umožnit, aby jeho funkce byla zneužita k prosazování soukromých zájmů*“

Dalším omezením v zákoně je princip mlčenlivosti, jenž má svůj základ v § 81 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, jenž zní: „*Soudce je povinen i po zániku soudcovské funkce zachovávat mlčenlivost o všem, o čem se dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce, ledaže by byl této povinnosti zproštěn zvláštním právním předpisem nebo osobou k tomu povolánou.*“ V tomto ohledu je tedy jeho svoboda projevu taktéž omezena, jelikož je vázán principem mlčenlivost a je tomu tak i po zániku jeho funkce.

4.2 Etické zásady chování a meze působení soudce určené Soudcovskou unií ČR

Zásady chování shrnula také Soudcovská unie ČR na základě návrhu kodexu chování soudců zpracovaného v roce 2001 v Bangalore, přijatého skupinou justičních odborníků usilujících o posílení etiky v soudnictví a podrobeného přezkumu na zasedání zástupců vysokých soudních

orgánů konaného v Haagu v roce 2002. Tyto mají sloužit „jako vodítka a poskytnout soudnictví rámeček a interpretační základ pro úpravu chování soudců“.⁴⁹

Jako první zásada je zmíněna nezávislost, kde je soudci ukládána povinnost ji hájit v osobním i profesním životě a jeho chování má směřovat k posílení důvěry veřejnosti v soudnictví, což je nezbytným předpokladem jeho nezávislosti.⁵⁰

Druhou zásadou je nestrannost. Jak při výkonu funkce, tak i v osobním životě by se měl soudce vždy chovat tak, aby neohrozil důvěru veřejnosti v jeho nestrannost. Měl by se také zdržet projevů, jenž by mohly ovlivnit výsledek řízení nebo vzbudit pochybnosti veřejnosti o nestrannosti řízení. Soudcovská unie zde připouští komunikaci se sdělovacími prostředky, avšak tato musí zachovávat požadavek nestrannosti a nezávislosti soudní moci.⁵¹

Další v pořadí je bezúhonnost. Zde je podstatné to, aby se soudce choval tak, aby jeho chování nesnižovalo vážnost jeho stavu a vyvaroval se jednání které by mohlo ohrozit jeho bezúhonnost. U tohoto bodu je připuštěno oprávnění soudce zakládat a být členem organizací sdružující soudce nebo zastupující jejich zájmy.⁵²

Zásadou číslo čtyři je důstojnost. V kontextu těchto zásad se jedná o důstojnost v oblasti vystupování. Soudcovská unie uvádí, že důstojné vystupování „je pro každého soudce samozřejmost“.⁵³

Dvěma posledními jsou rovnost a odbornost⁵⁴. Tyto však pro účely práce nepovažuji za tolik podstatné a nebudeme si je blíže specifikovat.

V komparaci se zákonnou úpravou lze zkonstatovat, že Soudcovská unie své zásady také staví na stejném základě jako naše legislativa. Lze si však povšimnout, že některé body rozebírá širěji a omezuje svobodu projevu soudců více. Vystává zde otázka, zdali by nebylo vhodnější tato omezení stanovit zákonem, aby byla závazná, nikoli pouze vodítkem.

Kromě výše uvedených zásad se však Soudcovská unie vyjádřila i k etickým mezím působení soudce na sociálních sítích. Internet a sociální sítě jsou stále více populárnějšími a využívanějšími. Zásadně se člověk na těchto platformách nějakým způsobem projevuje a vyjadřuje. Soudcovská unie proto na svém výročním zasedání, konaném dne 5. 11. 2016 v Mikulově dala za úkol Etickému

⁴⁹ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 209.

⁵⁰ Soudcovská unie ČR. *Etické zásady chování soudce*. [online]. Soudci.cz, 26. 11. 2005 [cit. 20. 2. 2019]. Dostupné na <<http://www.soudci.cz/o-nas/eticke-zasady-chovani-soudce.html>>.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ Tamtéž.

soudu Soudcovské unie, aby posoudil etické meze aktivit soudců na sociálních sítích, a sice jak je jejich svoboda projevu omezena soudcovskou funkcí.⁵⁵

V podstatě se jedná o konkretizaci zásad vymezených výše. Etický soud Soudcovské unie (dále jen „ES“) určuje, že pokud soudce dodržuje právo, tak to neznamená, že neporušil soudcovskou etiku. Jako příklad si můžeme uvést členství v politické straně. Toto samo o sobě neporušuje právo, avšak není v souladu se soudcovskou etikou.⁵⁶

Soudce musí vždy dbát na to, aby jeho projev neohrožoval důstojnost soudcovské funkce nezpochybňoval důvěru v justici či svou nestrannost a nezávislost, a to zejména při svých veřejných projevech. Obecně by proto veřejně neměl projevovat své politické názory, s výjimkou témat, jenž se týkají justice.⁵⁷

Určitý význam má zcela jistě také místo, kde soudce své příspěvky zveřejňuje. Bylo by zcela jistě nevhodné, kdyby v mediálním prostoru zveřejňoval příspěvky, které by napadaly podstatu demokratické společnosti. V případě, že soudce publikuje na blogu nebo webu své názory, jedná se o veřejně projevené názory, která podléhají výše uvedenému omezení.⁵⁸

V případě Facebooku je zde určité etické riziko ve spojitosti s „přátelstvím“, jelikož toto vyjadřuje jistou náklonnost k dané osobě. Problém by zde mohl nastat v procesní situaci, kdy by soudce rozhodoval ve věci, kde by jeho „přítel“ byl účastníkem řízení nebo jeho zástupcem. Mohlo by se totiž stát, že by toto postavení „přítele“ vzbuzovalo dojem, že tento má možnost ovlivňovat soudce při rozhodování soudních věcí.⁵⁹

Dalším problémem v síti Facebook může být sdílení dat. Soudce by měl být zdrženlivý ve svých reakcích ve formě „lajků“, neboť i toto vyjádření podpory by mohlo budit dojem, že straní účastníkovi řízení či jeho zástupci. U Twitteru platí tato omezení obdobně.⁶⁰

ES se zabýval také nevybíravou formou vyjadřování soudce. Takovýchto projevů by se měl každý soudce ve svých veřejných projevech taktéž vyvarovat, protože snižují soudcovskou důstojnost. Patří sem i satirické projevy či ironické kritizování. Jelikož v případě, kdy soudce takto důstojnost narušuje, poškozuje tímto nejen sám sebe, ale i celou soudcovskou obec. Pokud je „*důvěra v soudcovský stav obrožena, nelze očekávat, že veřejnost bude rozhodnutí soudců přijímat a je akceptovat*“ a bez takovéto důvěry není dále možné naplňovat principy právního státu.⁶¹

⁵⁵ Soudcovská unie ČR. *Etické meze působení soudce na sociálních sítích*. [online]. Soudci.cz, 24. 5. 2017 [cit. 8. 3. 2019]. Dostupné na <<http://www.soudci.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/843-eticke-meze-pusobeni-soudce-na-socialnich-sitich.html>>.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž.

Na závěr ES formulovat základní body k tomu, jak by měl soudce působit na sociálních sítích:

1. „Všechny projevy soudce (příspěvky, komentáře, fotografie aj.) musí zachovávat důstojnost soudcovské funkce a nesmí vzbuzovat pochybnosti o jeho nestrannosti či nezávislosti.“
2. „Soudce si nemá vytvářet takové vztahy, které by mohly vzbudit dojem, že mohou ovlivnit soudcovu rozhodování.“
3. „Soudce nekomentuje probíhající soudní řízení.“
4. „Soudce nedává právní rady.“
5. „Soudce se vyhýbá politickým hodnocením (mj. podpoře konkrétního kandidáta na politickou funkci, „nelajkuje“ politické strany či hnutí, nevyjadřuje se ke kontroverzním politickým otázkám, netýkají-li se justice).“
6. „Soudce by měl mít na paměti, že si nemůže být nikdy jist, kde všude se jeho komunikace objeví, byť původně byla určena jen omezenému okruhu adresátů.“⁶²

Z výše uvedeného je zřejmé, že se soudcovská unie snaží reagovat na moderní technologie a sdělovací prostředky s nimi spojené. Soudce se zde může projevovat jako každá jiná osoba, avšak jeho projev může mít zcela jiný dopad jak na jeho osobu, tak na celou soudcovskou obec. V důsledku tohoto bylo tudíž vhodné stanovit určité meze těchto projevů. Nicméně, opět se pohybujeme pouze v etických mezích a nikoli v zákonné úpravě, jenž má vyšší míru vynutitelnosti.

4.3 Zásady a principy omezující svobodu projevu soudců v judikatuře a literatuře

V posledních několika letech se k problematice svobody projevu soudců začíná výrazněji vyjadřovat i Ústavní soud České republiky a jímá se určovat její hranice společně s ESLP. V této podkapitole se budeme věnovat mezím, kterými se zabýval jak Ústavní soud, tak ESLP ve své judikatuře a také těm, které se snaží společně se zákony a judikaturou stanovovat odborná veřejnost ve svých publikacích a článcích.

4.3.1 Povinnost loajality, zdrženlivosti a existence důvěry veřejnosti v soudní moc

O těchto povinnostech se zmiňoval ESLP v rozsudku velkého senátu ve věci Guja proti Moldavsku, kde uvádí, že samozřejmě i státní zaměstnanci požívají právo na svobodu projevu, avšak vzhledem k samotné povaze jejich postavení, jelikož mají často přístup k informacím, může mít vláda z různých oprávněných důvodů zájem na zachování důvěrných nebo tajných informací.

⁶² Soudcovská unie ČR. *Etické meze působení soudce na sociálních sítích*. [online]. Soudci.cz, 24. 5. 2017 [cit. 8. 3. 2019]. Dostupné na <<http://www.soudci.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/843-eticke-meze-pusobeni-soudce-na-socialnich-sitich.html>>.

Povinnost loajality a zdrženlivosti mají obecně zaměstnanci vůči svému zaměstnavateli, avšak tyto platí zejména pro státní úředníky, jelikož sama povaha státní služby vyžaduje, aby byli nimi vázáni.⁶³ Z rozsudku ve věci Kudeshkina proti Rusku je zřejmé, že tyto povinnosti se vztahují také na soudce, jakožto státní zaměstnance.⁶⁴

Na základě výše zmíněných rozhodnutí dospěl Ústavní soud k závěru, že obdobně je potřeba interpretovat i čl. 17 Listiny. Tyto povinnosti jsou spjaty také s důvěrou veřejnosti, kterou musí soudní moc požívat, aby mohla plnit svou úlohu. Důvěru veřejnosti a nestrannosti soudní moci je potřeba chránit. Soudce by měl poskytovat ochranu základním právům a svobodám a rozhodovat v souladu se základními principy demokratického právního státu. K těmto základním hodnotám má soudce povinnost loajality, jenž ho omezují také při výkonu práva na svobodu projevu.⁶⁵

Soudnictví ve společnosti zastává zvláštní úlohu a jako garant spravedlnosti v právním státě musí mít důvěru veřejnosti, aby mohlo úspěšně plnit své povinnosti. Jedná se tedy o velmi podstatný fragment pro fungování celého soudnictví. Může se proto ukázat jako nezbytné chránit právě tuto důvěru proti vážně škodlivým útokům, které jsou v zásadě neopodstatněné, zejména s ohledem na skutečnost, že soudci, kteří byli kritizováni, podléhají povinnosti diskreční pravomoci, která jim brání reagovat.⁶⁶

Ovšem význam a dosah důvěry veřejnosti by si měli uvědomovat všichni vykonavatelé soudnictví. V nedávné době důvěru v justici ohrožovalo několik opětovně jmenovaných funkcionářů, jenž byly na post jmenování i přes to, že Ústavní soud již před devíti lety judikoval, že předsedou či místopředsedou soudu se v České republice nemůže stát nikdo dvakrát po sobě. Kromě toho, že tato znovuzvolení byla protiústavní, soudce Ladislav Derka k tomuto dodal: „*Ti lidé nedomyšlejí, že jsou soudci, a přesto úmyslně porušují právo a nedodrží pravidla hry. Zrovna u soudců je to dost smutné. Justice se k tomu chová apaticky, není schopná se tomuto jednání postavit. To pro ni není dobrá vizitka. A společnost jako celek to nevnímá, protože to nevidí a nepovažuje to za důležité.*“⁶⁷ Je tedy podstatné a velice žádané, aby sama justice byla uvážlivá při svém konání a nepostupovala v rozporu se zákony a základními principy, nimiž by se měla řídit.

Dále dle Vojtěcha Šimíčka výkon státní služby je specifickou činností a vyžaduje zvláštní předpoklady a „*stát je oprávněn si vybrat takové osoby, u kterých lze důvodně očekávat splnění podmínky určité*

⁶³ Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci Guja proti Moldavsku ze dne 12. 2. 2008, č. 14277/04, body 70-71.

⁶⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Kudeshkina proti Rusku ze dne 26. 2. 2009, č. 29492/05, bod 85.

⁶⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2016, sp. zn. I.ÚS 2617/15, body 65-67.

⁶⁶ Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci Moric proti Francii ze dne 23. 4. 2015, č. 29369/10, bod 128.

⁶⁷ LÉKO, Kristián. *Opětovné jmenování soudních funkcionářů je slabým místem justice* [online]. ceskapozice.lidovky.cz, 10. 10. 2016 [cit. 28. 2. 2019]. Dostupné na <http://ceskapozice.lidovky.cz/opetovne-jmenovani-soudnich-funkcionaru-je-slabym-mistem-justice-10k-/tema.aspx?c=A161108_145827_pozice-tema_lube>.

minimální míry loajality“. Aby bylo z porušení této povinnosti možné vyvozovat negativní důsledky, muselo by dosahovat závažné intenzity.⁶⁸ Porušení se tedy bude vždy hodnotit v souvislosti s konkrétním případem.

U povinnosti zdrženlivosti ÚS uvádí, že je tato širší a netýká se pouze základních principů, jak je tomu u povinnosti loajality.⁶⁹ (69) Soudce má být obecně ve svých projevech zdrženlivý. Výrazem této povinnosti je oddělení soudní moci od politické soutěže, blíže k tomuto níže.

4.3.2 Mlčenlivost

V rámci povinnosti zdrženlivosti je soudcům ukládána také povinnost mlčenlivosti. Tato povinnost slouží především k ochraně práv účastníků řízení⁷⁰ a nalezneme je v § 81 ZSS. Jedná se o omezení soudcovi svobody projevu, které na rozdíl od většiny ostatních nezaniká ani po skončení jeho pracovního poměru.

4.3.3 Nezávislost a nestrannost

Jak jsme již uváděli v kapitole 4.1, nezávislost a nestrannost soudců je stanovena v našich zákonech. Nezávislost soudů a soudců souvisí i s jejich nestranností a jsou ve vztahu vzájemné podmíněnosti. Jedná se o neodmyslitelné atributy samotného pojmu soud. Jen soud, který je nestranný může poskytovat opravdovou spravedlnost. Soudcovská nezávislost je poté právě jedním z prostředků, jež zaručují právě nestrannost soudu. K zárukám nezávislosti patří jak zásada neslučitelnosti funkcí, tak i časová neomezenost této funkce, neodvolatelnost a nepřeložitelnost.⁷¹

Nestrannost lze definovat jako základní kámen soudcovského rozhodování. Představuje svobodu od možného ovlivnění, mimo základní a nevyhnutelné znaky osobnosti soudce⁷² a rozhodování bez zájmu na výsledku ve vztahu k subjektu, kterému je rozhodování svěřeno.⁷³

Nezávislost je základním poznávacím znamením spravedlivé soudní moci, jež garantuje integritu a nestrannost soudního procesu⁷⁴ a taktéž se podílí na vytváření nedotknutelného prostoru zabezpečeného proti nežádoucím vlivům. Je zde znatelná vysoká míra autonomie justice a její samostatnost.⁷⁵

⁶⁸ WAGNEROVÁ, Eliška a kol. Listina základních práv a svobod: komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012., s. 511

⁶⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2016, sp. zn. I.ÚS 2617/15, bod 69.

⁷⁰ Tamtéž, bod 77.

⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. Pl.ÚS 7/02.

⁷² MOLITERNO, James E., PATON, Paul Douglas. *Globální problémy profesní etiky právníků*. Editor Martin KOPA, editor Maxim TOMOSZEK, editor Vítězslav DOHNAL. Praha: Wolters Kluwer, 2017. xxiv, s. 155.

⁷³ KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 385.

⁷⁴ MOLITERNO, James E., PATON, Paul Douglas. *Globální problémy profesní etiky právníků*. Editor Martin KOPA, editor Maxim TOMOSZEK, editor Vítězslav DOHNAL. Praha: Wolters Kluwer, 2017. xxiv, s. 156.

⁷⁵ KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 385.

Jak nezávislost, tak nestrannost musí být zajištěny nejen právem, ale také je tak musí vnímat veřejnost. Je podstatné, aby soudce nebyl „jen“ nestranný, ale aby rovněž každý viděl, že je nestranný.⁷⁶

Soudce by měl být proto ve svých projevech zdrženlivý, aby nedocházelo k narušování důvěry v nezávislost a nestrannost soudní moci.⁷⁷

4.3.4 Důstojnost soudcovské funkce

Podobně jako u předchozího bodu, důstojnosti soudcovské funkce se věnuje zákon, a sice zákon o soudech a soudcích ve svém § 80 a §85.

- „Soudce [...] je povinen [...] při výkonu funkce a v občanském životě se zdržet všeho, co by mohlo narušit důstojnost soudcovské funkce [...]“. (§ 80 odst. 1 ZSS)
- „V zájmu záruk nezávislosti a nestrannosti výkonu soudcovské funkce soudce zejména je povinen chovat se tak, aby nezavdal příčinu ke snížení [...] důstojnosti soudcovské funkce“ (§ 80 odst. 2 písm. b) ZSS).
- „Soudce je povinen při své činnosti mimo výkon funkce soudce a při výkonu svých politických práv si počínat tak, aby tato činnost [...] nenarušovala důstojnost soudcovské funkce [...]“ (§ 80 odst. 4 ZSS).
- „Soudce je povinen ve svém osobním životě svým chováním dbát o to, aby nenarušovalo důstojnost soudcovské funkce [...]“ (§ 80 odst. 5 ZSS).
- „Soudce nesmí [...] zastávat žádnou jinou placenou funkci ani vykonávat jinou výdělečnou činnost s výjimkou správy vlastního majetku a činnosti vědecké, pedagogické, literární, publicistické a umělecké a činnosti v poradních orgánech ministerstva, vlády a v orgánech komor Parlamentu, a to za předpokladu, že taková činnost nenarušuje důstojnost soudcovské funkce [...]“ (§ 85 ZSS)

Dále, jak jsme uváděli v podkapitole 4.2, se k důstojnosti vyjadřuje skrze své etické zásady i Soudcovské unie, avšak nikde nenalezneme, co všechno má důstojnost soudcovské funkce zahrnovat. Jak uvádí Daniela Zemanová „výslovné znění zákona nám pomůže definovat neslučitelné činnosti pouze do určité míry.“⁷⁸ Konkrétní posouzení je poté na každém soudci. Avšak je zřejmé, že každý soudce je jiný a bude se lišit tedy i dané hodnocení. Nicméně i tak je soudce stále člověkem a měl by být součástí běžného života ve společnosti, nikoli být izolován. Toto by nebylo dobré pro

⁷⁶ MOLITERNO, James E., PATON, Paul Douglas. *Globální problémy profesní etiky právníků*. Editor Martin KOPA, editor Maxim TOMOSZEK, editor Vítězslav DOHNAL. Praha: Wolters Kluwer, 2017. xxiv, s. 156.

⁷⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2016, sp. zn. I.ÚS 2617/15, bod 70.

⁷⁸ ZEMANOVÁ, Daniela. *Co vše může narušit důstojnost soudcovské funkce a ohrozit důvěru v nezávislost a nestrannost soudnictví?* [online]. epravo.cz, 4. 6. 2015 [cit. 28. 2. 2019]. Dostupné na < <https://www.epravo.cz/top/aktualne/co-vse-muze-narusit-dustojnost-soudcovske-funkce-a-ohrozit-duveru-v-nezavislost-a-nestrannost-soudnictvi-98041.html>>.

nikoho. Jeho vyčlenění by mělo nastat pouze v nutných případech. Ale jak jsme si uvedli výše, jelikož se jedná v případě „ohrožení důvěry“ o velmi subjektivní posuzování, nebude u většiny soudců nikdy možné objektivně definovat meze.⁷⁹

4.3.5 Zásada neslučitelnosti funkcí

U toho kritéria je určující obsah čl. 82 odst. 3 Ústavy, který určuje, že „*Funkce soudce není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu ani s jakoukoli funkcí ve veřejné správě; zákon stanoví, se kterými dalšími činnostmi je výkon soudcovské funkce neslučitelný.*“ Jedná se však pouze o výčet demonstrativní.

Tato zásada je jednou z dalších záruk soudcovské nezávislosti. Ústavní soud k tomuto uvádí, že „*jako zásadu ústavní je třeba ji striktně dodržovat, a nemůže být obcházena*“.⁸⁰ Omezení svobody projevu zde shledávám v tom, že je soudci přímo zákonem zakazováno zastávat určité funkce, a tedy nemůže ani plnit úkoly s tímto spojené nebo působit v uvedených orgánech, protože by mohlo dojít k možnému střetu zájmů, zpochybňovat nestrannost a nepodjatost či narušit důstojnost soudcovské funkce.

Soudnictví má být nezávislé a požívat vysoké vážnosti. Kvůli tomuto je potřeba omezit hrozby, které tyto hodnoty napadají, a to jak zvenku, tak zevnitř. Institut neslučitelnosti funkcí je právě jedním z těch, jenž pomáhá zabezpečovat soudnictví vůči těmto hrozbám.⁸¹

K této zásadě se pokusil Martin Kopa vytvořit **test kompatibility funkce soudce s jinými funkcemi a činnostmi**. Test obsahuje čtyři podmínky, jenž musí být kumulativně naplněny.

Funkce soudce je kompatibilní s jinou konfliktní funkcí nebo činností, pokud:

1. „*Funkce nebo činnost je v konfliktu s funkcí soudce,*
2. *nevzbuzuje pochybnosti o naplňování principu dělby moci,*
3. *nevzbuzuje pochybnosti o porušení povinnosti soudce zdržet se všeho, co by mohlo narušit důstojnost soudcovské funkce nebo ohrozit důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů*
4. *a nevzbuzuje pochybnosti o porušení zákazu další výdělečné činnosti.*“⁸²

⁷⁹ ZEMANOVÁ, Daniela. *Co vše může narušit důstojnost soudcovské funkce a ohrozit důvěru v nezávislost a nestrannost soudnictví?* [online]. epravo.cz, 4. 6. 2015 [cit. 28. 2. 2019]. Dostupné na < <https://www.epravo.cz/top/aktualne/co-vse-muze-narusit-dustojnost-soudcovske-funkce-a-ohrozit-duveru-v-nezavislost-a-nestrannost-soudnictvi-98041.html>>.

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. Pl.ÚS 7/02.

⁸¹ KOPA, Martin. *Neslučitelnost výkonu funkce soudce s jinými funkcemi a činnostmi*. Praha: Linde Praha, 2012, s. 11.

⁸² Tamtéž, s. 56.

4.3.6 Odstup od politické soutěže

„Pro zachování důvěry veřejnosti je rovněž nezbytné, aby si soudci udržovali odstup od politické soutěže, a to i při výkonu svobody slova.“⁸³ Důvěra veřejnosti by mohla být narušena v tom ohledu, že pokud by se projevoval v rámci účasti na stranické politice, mohla by veřejnost nabýt dojmu, že soudce bude rozhodovat podle politických zájmů, nikoli podle práva. Tato oddělenost vychází přímo z dělby moci, má oporu v čl. 2 odst. 1 Ústavy a dále se prolíná také celou její systematikou. Taktéž Listina ve svém čl. 44 umožňuje omezení práva zakládat politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich soudcům podle čl. 20 odst. 2 Listiny.⁸⁴

S ohledem na naši minulost je nyní Ústava založená na hodnotové diskontinuitě s komunistickým režimem. Je tedy jejím zájmem zabránit propojování politických stran a soudců, aby došlo k posílení důvěry v to, že soudní moc již nepodléhá politickým zájmům.⁸⁵

Ve vztahu k politické soutěži je nutné počínat si zdrženlivě i při výkonu práva svobody projevu. Stejně jako u ostatních principů je nutné posuzovat každý případ individuálně s přihlédnutím k okolnostem.⁸⁶

Nicméně v českém právu nenalezneme výslovné ustanovení, které by soudcům obecných soudů zakazovalo stát se členy politické strany. Takovýto zákaz nalezneme pouze v § 4 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu (dále jen „ZoÚS“), avšak tento se týká pouze soudců Ústavního soudu. Pro soudce tudíž platí obecné právo svobodně se sdružovat v politických stranách dle čl. 20 odst. 2 LZPS.

K ověření tohoto závěru můžeme použít test, který jsme si uváděli v předchozí kapitole, abychom došli k ověřitelnému závěru.

1. Kolize funkcí a činností – jedná se o kolizi funkce soudce a činnosti.
2. Existence pochybností o naplnění dělby moci – povinnost soudce uplatňovat svá politická práva zdrženlivě⁸⁷ a zákaz vlivu zájmů politických stran na rozhodování soudce⁸⁸ je zde v rozporu s hodnotami, ke kterým se hlásí členové politických stran. Již zde by tedy bylo možné mluvit o inkompatibilitě funkcí.
3. Existence pochybností o dodržení povinnosti soudce zdržet se všeho, co by mohlo narušit důstojnost soudcovské funkce nebo narušit ohrozit důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů – zde bychom při využití argumentu *a minori ad maius* mohli

⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2016, sp. zn. I.ÚS 2617/15, bod 71.

⁸⁴ Tamtéž, body 72-74.

⁸⁵ Tamtéž, bod 75.

⁸⁶ Tamtéž, bod 76.

⁸⁷ § 80 odst. 5 ZSS

⁸⁸ § 80 odst. 2 písm. d) ZSS

dojít k závěru, že když dle ZoÚS nemohou být členy v politických stranách soudci Ústavního soudu, tím spíše by jimi neměli být ani soudci soudů obecných.

4. Existence pochybností o dodržení zákazu další výdělečné činnosti – tato složka je zásadně (až na výjimky) naplněna.⁸⁹

Test kompatibility na základě výše uvedeného tedy vede k „závěru o relativní inkompatibilitě“, jelikož nedošlo ke splnění všech prvků tohoto testu, které, jak jsem uváděla výše, je potřeba splnit kumulativně.⁹⁰

K obdobnému názoru dospěl také Vojtěch Šimíček ve svém článku, kde uvádí, že si obtížně dovede „představit osobu, která by na straně jedné při výkonu svých politických práv (tedy i práva sdružovat se v politických stranách) nenarušovala důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudu a nenechala se jakkoliv ovlivnit stranickými zájmy, a na straně druhé by současně aktivně plnila svůj závazek prosazovat a propagovat program jedné politické strany a získávat nové příznivce.“⁹¹

4.3.7 Kritéria pro posouzení projevu soudce z ústavněprávního hlediska

Ve věci rozšiřování letáků v obci Mnichovice Ústavní soud vytvořil test přípustnosti soudcova projevu.⁹²

Jako první je dle něj potřeba zkoumat, zda projev nebo jeho jednotlivé části obsahují **skutková tvrzení, hodnotové soudy** nebo **hybridní výroky**. Pravdivost skutkových tvrzení lze ověřit dokazováním, kdežto u hodnotových soudů to z povahy věci není možné. Hybridními výroky se označují ty, které kombinují skutkový základ s prvkem hodnocení nebo hodnotový soud se skutkovým základem. Toto rozlišování se uplatňuje při posuzování projevů obecně a ÚS nevidí žádný důvod, proč by se nemělo uplatňovat i při posuzování projevů soudců.⁹³

Dalšími povinnostmi, u kterých je třeba zkoumat jejich dodržení, jsou **loajalita a zdrženlivost**.⁹⁴ Posuzuje se, jestli projev nebyl v „příkrém rozporu se základními hodnotami demokratického právního státu“⁹⁵ a zda soudce svým projevem „nenarušil důvěru veřejnosti v nezávislost a nestrannost soudní moci“, či „se svým projevem příliš nezapojil do politické soutěže“.⁹⁶ Soudce má totiž povinnost udržovat si odstup od ostatních složek státní moci. Tyto povinnosti má soudce od chvíle, kdy se dobrovolně ujme funkce soudce, a to i v soukromém životě.⁹⁷

⁸⁹ KOPA, Martin. *Neslučitelnost výkonu funkce soudce s jinými funkcemi a činnostmi*. Praha: Linde Praha, 2012, s. 98–101.

⁹⁰ KOPA, Martin. *Neslučitelnost výkonu funkce soudce s jinými funkcemi a činnostmi*. Praha: Linde Praha, 2012, s. 101..

⁹¹ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Může být soudce členem politické strany* [online]. jinepravo.blogspot.com, 24. 6. 2008 [cit. 9. 3. 2019]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.com/2008/06/me-bt-soudce-lenem-politick-strany.html>>.

⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2016, sp. zn. I.ÚS 2617/15.

⁹³ Tamtéž, bod 81-82.

⁹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2016, sp. zn. I.ÚS 2617/15, bod 83.

⁹⁵ Tamtéž, bod 84.

⁹⁶ Tamtéž, bod 85.

⁹⁷ Tamtéž, bod 86.

Jako poslední, co je třeba posoudit, uvádí ÚS **povahu a závažnost** případné **sankce**. Tato by měla být přiměřená zjištěnému pochybení, a naopak nemít odrazující účinek od svobody projevu pro jiné soudce, aby se nebáli zapojovat do debat, jenž se týkají správy soudnictví.⁹⁸

Ústavní soud ale také podotýká, že tato kritéria nejsou vyčerpávajícím přehledem faktorů, nýbrž pouze nástinem a je třeba toto brát v úvahu při hodnocení projevů soudců. Dále také podotýká, že projev nebo jeho část musí být v každém kroku testu dostatečně přesně vymezeny.⁹⁹

4.4 Konkrétní omezení svobody projevu soudců

V této podkapitole se budeme zabývat konkrétními projevy soudců, které již byly soudy omezeny či naopak došlo k zásahu do svobody projevu soudce. Tyto jsou význačné, jelikož znamenají určité hranice a vymezují základní pravidla při posuzování tohoto základního práva soudy.

4.4.1 Kritika fungování soudního systému

Touto problematikou se zabýval velký senát Evropského soudu pro lidská práva v roce 2016 v případě Baka proti Maďarsku.¹⁰⁰

Maďarský soudce byl zvolen předsedou maďarského nejvyššího soudu na šestileté funkční období, a to v roce 2009. S touto funkcí je ze zákona spojena funkce předsedy národní soudcovské rady, čímž mu vznikla zákonná povinnost vyjadřovat se k návrhům zákonu, jenž mají vliv na soudnictví.¹⁰¹

V roce 2010 se však nová vládní koalice rozhodla provést ústavní reformu. V souvislosti s ní stěžovatel několikrát vyslovil svůj kritický názor na změny, které tato měla přinést v oblasti soudnictví.¹⁰²

Dále v roce 2011 došlo parlamentem ke schválení nového Základního zákona Maďarska, jehož předmětem byla i reforma nejvyššího soudu, jehož byl stěžovatel předsedou. Tato reforma však měla mimo jiné za následek předčasné ukončení mandátu stěžovatele, který tímto přišel o výhody spojené s funkcí předsedy, jichž mohl požívat jak během výkonu mandátu, tak i po jeho skončení. V reformě bylo taktéž nově zakotveno, že kandidát na předsedu nejvyššího soudu musel

⁹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2016, sp. zn. I.ÚS 2617/15, bod 91.

⁹⁹ Tamtéž, bod 89-90.

¹⁰⁰ Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci Baka proti Maďarsku ze dne 23. 6. 2016, ve věci č. 20216/12.

¹⁰¹ Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci Baka proti Maďarsku ze dne 23. 6. 2016, ve věci č. 20216/12.

¹⁰² Tamtéž.

být minimálně pět let soudcem v Maďarsku, přičemž doba působení soudce u ESLP se nezapočítávala. Stěžovatel tudíž nemohl být navržen a případně zvolen, jelikož sedmnáct let vykonával funkci soudce ESLP a pouze jeden rok byl soudcem odvolacího soudu v Budapešti.¹⁰³

ESLP se tedy zabýval tím, jestli toto odvolání je zásahem do stěžovatelovy svobody projevu nebo se týká ryze výkonu práva zastávat veřejnou funkci ve státní správě, kdy toto není v Úmluvě zaručeno. Velký senát došel k závěru, že okolnosti případu nasvědčují tomu, že existence příčinné souvislosti mezi výkonem svobody projevu a ukončením stěžovatelova mandátu zde byla.¹⁰⁴

Maďarská vláda totiž jednak přesvědčivě neprokázala, že by právě nastalé změny v pravomocích nejvyššího soudu či jeho předsedy byly takového charakteru, aby odůvodnily právě ono předčasné ukončení mandátu a jednak maďarské orgány nijak nezpochybňovaly stěžovatelovu způsobilost funkci vykonávat, ani jeho profesní jednání. Na základě tohoto ESLP došel k závěru, že k ukončení mandátu došlo právě v důsledku jeho názorů a kritiky, což bylo zásahem do jeho výkonu práva svobody projevu.¹⁰⁵

ESLP sice připustil, že uvedený zásah byl stanoven zákonem, avšak neshledal v tomto případě existenci legitimního cíle. I přes to, že nedošlo k naplnění legitimního cíle, zabýval se ESLP i nezbytností zásahu v demokratické společnosti. K tomuto uvedl, že právě problematika fungování soudního systému představuje otázku veřejného zájmu a debata o ní požívá vysoký stupeň ochrany dle čl. 10 Úmluvy. Není tedy na místě, aby bylo soudci bráněno vyjadřovat se v této věci, kdy navíc toto potrestání mělo odrazující účinek na výkon svobody projevu ve vztahu k dalším soudcům, jenž by se chtěli účastnit veřejné debaty o otázkách spojených s výkonem a správou soudnictví. Tento následek by byl k újmě celé společnosti.¹⁰⁶

Stěžovatel měl zde nejen právo, ale i povinnosti vyjadřovat se k plánovaným změnám právním úpravy, jež dopadala i na soudnictví. Obsahem jeho názorů nebyly útoky na jiné soudce, ani nebyly mířeny proti postupu soudů v probíhajících řízeních, ale zaměřovaly se čistě na kritiku plánovaných reforem.¹⁰⁷

Velký senát ve svém rozhodnutí došel k závěru, že byl porušen článek 10 Úmluvy tím, že došlo k zásahu do stěžovatelova práva na svobodu projevu.¹⁰⁸

V tomto případě byla svobodě projevu soudce poskytnuta ochrana, protože neporušil žádnou z povinností, jež jsou spojeny s jeho funkcí.

¹⁰³ Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci Baka proti Maďarsku ze dne 23. 6. 2016, ve věci č. 20216/12.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž.

4.4.2 Komentování politické soutěže

V roce 2014 v průběhu volební kampaně a před komunálními volbami soudce Městského soudu v Praze umožnil, aby jeho jménem s jeho postavením byl sepsán a distribuován leták, který hodnotí volební kampaně jednotlivých kandidátů do zastupitelstva obce Mnichovice a dále také publikoval článek v místním časopise, kde děkuje všem voličům, kteří "*zvážili odpovědně komu dát ve volbách hlas*" a rozvádí jaké koalice je možno v zastupitelstvu obce Mnichovice vytvořit. V návaznosti na výsledky voleb také apeluje na nově zvolené zastupitele, „*aby si uvědomili, že absolutním vítězem voleb se stala strana Volba pro město – Volba pro Mnichovice vedená Ing. Petrem Schneiderem, který má lepší předpoklady vést město než kandidáti ostatních subjektů*“.¹⁰⁹

Ústavní soud k tomuto případu zkonstatoval, že soudce musí být v projevech, jenž se týkají politické soutěže zdrženlivý, a to zejména při veřejném hodnocení jednotlivých kandidátů či volebních stran a uskupení.¹¹⁰

Ovšem na rozsah této povinnosti mají vliv okolnosti, za nichž byl projev učiněn. Pokud ve svém projevu soudce odkáže výslovně na svou funkci, je potřeba tento posuzovat přísněji. Takovýto projev bude ve větší míře spojován s tím, jak daný jednotlivec vykonává svou funkci. Podobně by se postupovalo také v případě, že by soudce svůj veřejný projev zaměřil na okruh osob, jež jsou obeznámeny se skutečností, že je jednotlivec soudcem. Naopak pokud nebude u projevu objektivně seznatelné, že byl učiněn právě soudcem, bude požívat větší ochrany a tolerance.¹¹¹

V návaznosti na rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Baka proti Maďarsku, který jsme si uváděli výše vymezuje i Ústavní soud, že projev soudců, který se týká „*otázeek souvisejících se správou a organizací soudnictví a justičních reforem, a to i když mají takové projevy politický přesah*“ bude požívat vysoké míry ochrany. Avšak i v těchto případech musí stále soudce zachovávat opatrnost, rozvážnost a zapojovat se do politického boje pouze v nezbytné míře.¹¹²

Jak jsme si již uváděli, Ústavní soud konstatoval, že je důležité, aby si soudci udržovali odstup od politické soutěže, aby mohlo dojít k zachování důvěry veřejnosti v soudní moc. V tomto případě se však stěžovatel na volební kampani aktivně podílel svým letákem, kdy takto činil s výslovným upozorněním na svou funkci soudce, s cílem ovlivnit výsledek volebního boje, a to těsně před volbami. Takovýto projev dle ÚS narušuje důvěru veřejnosti v to, že „*soudy a soudci budou spory rozhodovat podle práva, a nikoliv podle politických zájmů*“. Ze strany stěžovatele tak došlo k porušení

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2016, sp. zn. I.ÚS 2617/15, bod 3.

¹¹⁰ Tamtéž, bod 79.

¹¹¹ Tamtéž, body 86-87.

¹¹² Tamtéž, bod 88.

povinnosti zdrženlivosti, kterou má jako soudce, jelikož se do politické soutěže zapojil aktivně, otevřeně a s nadměrnou intenzitou.¹¹³

ÚS ve vztahu k uveřejněnému článku uvedl, že jelikož neuvedl, že je soudce, ale pouze své jméno a dovětek „chatař“, obecně by toto svědčilo pro zvýšenou ochranu jeho svobody projevu. Nicméně jelikož v tomto případě se již do veřejné debaty zapojil i předtím, a to výslovně jako soudce, musel si být vědom, že i jeho pozdější projevy budou spojovány s jeho funkcí soudce.¹¹⁴

Závěrem ÚS konstatoval, že oběma projevy stěžovatel porušil povinnost zdrženlivosti¹¹⁵, jelikož „*soudci se nemohou podílet na kampani politických stran, politických hnutí či volebních seskupení nebo konkrétních politiků... Takové projevy narušují důvěru veřejnosti v to, že soudci budou spory rozhodovat podle práva, a nikoliv podle politických zájmů.*“ Jelikož stěžovatel tuto povinnost porušil, bylo možné do jeho svobody projevu zasáhnout.¹¹⁶

V tomto případě byla tedy svoboda projevu soudce omezena, jelikož porušil povinnost zdrženlivosti a narušil tak důvěru veřejnosti v soudní moc jako celek.

4.4.3 Literární činnost

V roce 2015 publikoval soudce Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka v Liberci články na internetových stránkách www.pravyprostor.cz, které obsahovaly příběhy, „*v nichž jsou hrubě neobjektivním a dehonestujícím způsobem vykreslení migrantů, pracovníci neziskových organizací a občanskí aktivisté, a to za použití vulgarismů, sexuálních a násilných narážek.*“¹¹⁷

Kárný senát se k tomuto vyjádřil, že i takto značně expresivní kritika má ve společnosti své opodstatnění, v případě, že má reálný základ a veřejnost má o něm dostatečnou povědomost. Není taktéž sporu o tom, že i soudce má právo na vlastní názor a jeho veřejné vyjadřování. Avšak jak jsme stanovili u předchozího případu, nesmí vyjadřovat veřejnou podporu politickým subjektům či programům nebo šířit myšlenky, jež jsou v rozporu s principy demokratické společnosti.¹¹⁸

Ústavní soud k těmto projevům uvedl, že soudce nebo každá jiná osoba, která je spojena s výkonem spravedlnosti má právo vyjadřovat a šířit své postoje, včetně názorů kritických. Avšak i zde by měl projev být vykonáván s určitou zdrženlivostí. Neměl by tímto soudce ohrožovat autoritu a nestrannost soudní moci.¹¹⁹

¹¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2016, sp. zn. I.ÚS 2617/15, bod 105.

¹¹⁴ Tamtéž, bod 107.

¹¹⁵ Tamtéž, bod 109.

¹¹⁶ Tamtéž, bod 114.

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6.6.2016, čj. 11 Kss 6/2015–53.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 4. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2609/16, bod 19.

Soudce při svém projevu musí zvažovat jeho dopady a způsob prezentace. Jak jsme již uváděli v předchozích kapitolách, soudce je soudcem neustále, tedy i v běžném občanském životě a při výkonu svých práv, i když se jako soudce neprezentuje. Do tohoto lze samozřejmě zahrnout i jeho literární a publikační činnost. Dojem, který soudci působí je velmi důležitý pro důvěru veřejnosti v soudní moc a posuzování nestrannosti a nezávislosti.¹²⁰

Články byly určeny veřejnosti na webových stránkách, jednalo se tudíž o vědomý literární výstup a obsahovaly „*poměrně značné množství vulgárních výrazů, sexuálních, násilných, rasistických narážek a naznačujících nezákonné jednání v něm uvedených osob.*“¹²¹ Stejně jako u předchozího případu i zde má soudce závazek loajality a zdrženlivosti.¹²² Jelikož je soudce přímým vykonavatelem jedné z mocí státu jsou na něj kladeny zvýšené požadavky na jeho roli pro zachování důvěry celé justice, což se projevuje také v jistých omezeních v jeho osobním životě. Pokud se tedy někdo sám rozhodne být soudcem, bere tím na sebe zcela dobrovolně i tato omezení.¹²³

Kárný soud se ve svém rozsudku zabýval také skutečností, že soudce neuvedl u článků svou funkci, ale pouze své jméno. Dle mého názoru se zde snaží částečně prolomit to, co uváděl ÚS u předchozího případu, a sice, že pokud soudce neuvede ve svém projevu svou funkci soudce, bude jeho projev více chráněn. S tímto se dle rozsudku Nejvyšší správní soud neztotožňuje a uvádí, že: „*jestliže se ... pod své články podepisoval vlastním jménem, není v době elektronické společnosti pro kohokoli žádný problém autora článku identifikovat jako soudce.*“¹²⁴ Pokud tedy soudce není při svých projevech zcela anonymní, je možné jej podle jména bez větších problémů ztotožnit a přiřadit mu tak projev, který on sám nespojoval se soudcovskou funkcí.

Obdobně jako u předchozího případu, i zde byla svoboda projevu soudce omezena, jelikož porušil povinnost zdrženlivosti a narušil tak důvěru veřejnosti v soudní moc jako celek.

4.4.4 Rozšiřování idejí a informací

V roce 2014, v den, kdy začínaly volby do zastupitelstev obcí a Senátu, přeposlal soudce ze svojí soukromé e-mailové adresy email na celkem 32 různých e-mailových adres, kde byly zahrnuty také adresy novinářů, jehož předmětem bylo „KUBERA rozhovory – část“. Tento e-mail vytvářel dojem, že se jedná o přepis rozhovorů mezi politiky Občanské demokratické strany (dále jen „ODS“). E-mail obsahoval množství vulgárních výrazů a naznačoval nezákonné jednání osob v něm uvedených, přičemž věděl, že se jedná o smyšlený dokument.¹²⁵

¹²⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 4. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2609/16, body 20-21.

¹²¹ Tamtéž, bod 24.

¹²² Tamtéž, bod 28.

¹²³ Tamtéž, bod 30.

¹²⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6.6.2016, čj. 11 Kss 6/2015–53

¹²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2016, sp. zn. II. ÚS 2490/15, bod 2.

Kárný soud v uvedené věci řekl, že obsah výše uvedeného e-mailu byl značně difamační, a navíc neobsahoval žádný vysvětlující komentář stěžovatele, který by vše uvedl na pravou míru. Mohl tedy důvodně vzbudit dojem, že se jedná o autentický rozhovor politiků. Tvrzení stěžovatele, že se jedná o soukromé jednání nesvědčí ani okruh osob, kterým byl e-mail odeslán.¹²⁶

Většina adresátů však znala stěžovatele pouze po stránce pracovní. Stěžovatel si tedy musel být vědom toho, že se obsah e-mailu může dostat na veřejnost a on bude ztotožněn jako odesílatel. Není tudíž možné na tuto komunikaci pohlížet jako na čistě soukromou. Přeposláním této difamační zprávy mohl stěžovatel zasáhnout také do práv politiků ODS, jichž se toto týkalo, čehož si musel být taktéž vědom. Je sice pravdou, že politici musí z důvodu své účasti na veřejném životě snášet větší míru kritiky, avšak nikoli nepravdivé a dehonestující tvrzení o své osobě.¹²⁷

I zde tedy došel ÚS k závěru, že nedošlo k zásahu do práva svobody projevu soudce.

Výše v této podkapitole jsme si shrnuli, jak se s jednotlivými případy vypořádal jak ESPL, tak ÚS. Nicméně, jak uvádí oba tyto soudy ve svých judikátech, je nutné každý případ posuzovat individuálně a s přihlédnutím k okolnostem, jež jsou s ním spojené. Je třeba brát v potaz jaké má soudce postavení, místo a způsob projevu, obsah výroků a celkový kontext. Každý případ je tedy velice individuální, ale na základě výše uvedených judikátů, již můžeme vycházet z určitých základních mezí.

¹²⁶ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 5. 2015, č. j. 13 Kss 1/2015-112.

¹²⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2016, sp. zn. II. ÚS 2490/15, bod 17.

5 **Problematika úpravy mezí svobody projevu soudců a návrhy *de lege ferenda***

Jak již bylo uvedeno výše, každý soudce se již okamžikem přijetí funkce a složením slibu zavazuje na základě své vlastní svobodné vůle podrobit zásadám a principům, jenž se vztahují k osobě zastávající tuto funkci. Je tomu tak především z důvodu, že má představovat určitou autoritu ve společnosti a jako osoba veřejně činná je pod mnohem větším drobnohledem veřejnosti. Vztahuje se tedy na ně i větší míra odpovědnosti za pronesená slova, než jak je tomu u osob, jež tuto funkci nezastávají.

Soudci jsou veřejností jako soudci vnímáni nepřetržitě, a to i mimo budovu soudu, ve chvílích, kdy nevykonávají svou funkci. Je proto na místě zaměřit se i na chování soudce mimo výkon jeho funkce. Soudcova veřejná vyjádření tak mohou mít ve společnosti silnější dopad a z tohoto důvodu musí vždy brát zřetel a dbát na jistou míru zdrženlivosti ve svých projevech, ať se již jedná o projevy ve výkonu funkce či učiněné mimo ni.

V kapitole č. 4 jsme se zabývali úpravou mezí svobody projevu soudců u nás, a to jak na úrovni ústavní, zákonné, tak i té, která je postavena mimo zákon. Avšak v řadách odborné veřejnosti již po delší dobu probíhá diskuse, zdali je tato úprava dostatečná či nikoli. Aktuálně se se všemi mezními případy snaží vypořádat kárný senát v rámci kárného řízení se soudci, případně následně i Ústavní soud či také Evropský soud pro lidská práva.

Rozsah judikatury je však na téma svobody projevu soudců omezený. Je tedy převážně na kárném soudu, aby se zřetelem na konkrétní okolnosti své úvahy přesvědčivě zdůvodnil¹²⁸ a nemusela se řízení protahovat až k ÚS či ESLP.

Úprava omezení práv soudců je v našem státě dosti roztržštěná. Nalezneme ji na několika různých místech, kdy dle mého názoru je taktéž velmi obecná a neúplná. Neobsahuje i některá základní omezení, jenž se nachází ku příkladu v zákoně o ÚS. Navíc jediný existující etický kodex který řeší zásady, jež by měl soudce dodržovat vydala Soudcovská unie. Tento však není povšechně závazný, jelikož Soudcovská unie je dobrovolné sdružení, jehož členy nejsou všichni soudci, ale přibližně polovina. Kodex vydaný unií tudíž není pro více než polovinu soudců závazný a nemusí se ním tedy řídit.

I samotná Soudcovská unie uvádí, že tento kodex je příliš obecný a s ohledem na nedávné události, kdy se politici pokoušeli o ovlivňování rozhodování soudců v konkrétních věcech, by bylo vhodné přijmout obecně závazný kodex pro všechny soudce, který by nefungoval jen jako doporučení pro část soudcovské obce. V tomto směru by mělo dojít k modelaci nějakých obecně

¹²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2016, sp. zn. I.ÚS 2617/15, bod 90.

závazných postupů, kterých by se soudci mohli držet, na základě, kterých by v daných situacích jak před sebou, tak před veřejností obstáli. Toto bylo Česku doporučeno také Skupinou států pro korupci Greco.

Nicméně zde vyvstává problém v souvislosti s tím, že v Česku neexistuje žádný vrcholný orgán soudní moci, jenž by takovýto kodex mohl vydat.¹²⁹ Muselo by se jednat o zákonný předpis, jinak by tento kodex nebyl pro soudce závazný a zákonné předpisy v České republice tvoří moc zákonodárná.

James E. Moliterno ve své knize *Globální problémy profesní etiky právníků* k tomuto tématu píše, že „*dodržování standardů soudcovského chování je kriticky důležité pro předcházení korupci soudců a udržení důvěry veřejnosti v soudnictví jako takové.*“ Dále také uvádí, že vytvoření kodexu chování soudců je jedním ze způsobů, jak může země rozvíjet vládu práva, kdy tento by měl mít psanou podobu a také mechanismus pro jeho vynucování.¹³⁰

Abychom se níže mohli zamýšlet nad tím, jak by se tato situace dala v našem právním řádu řešit, dovolím si uvést příklady ze zahraničí, které mohou sloužit jako inspirace.

Formy, jakými se jednotlivé státy ve světě vypořádali s etickými kodexy jsou různé. Například Rakousko, Německo, Francie, Maďarsko a jiné státy, zahrnuly pravidla pro chování soudců do etického kodexu. Polsko a Chorvatsko pravidla sepsaly do samostatného dokumentu, jenž je odlišný od zbytku tamějších zákonů. Slovensko má kodex, který je závazný pouze neformálně pro soudce, kteří jsou členy jejich sdružení. Úpravu v podobě jakou máme my, tedy vyjádřenou jak v zákoně, tak mimo něj má například Estonsko, Itálie, Švédsko či Ukrajina. Irsko naopak nekodifikovalo žádná pravidla.¹³¹

Naproti tomu například v Kanadě a ve většině států USA nalezneme i tzv. Etické rady, které fungují jako určitý poradní orgán. K tomuto může soudce vznést dotaz o zamýšleném chování a tento mu odpoví s doporučujícím stanoviskem. Toto stanovisko sice není závazné, přesto však zcela respektované.

Podobnou úpravu nalezneme také v Evropě, a sice v Holandsku. Zde se ve městě Groningen rozhodli založit Etickou radu. Jedná se o orgán, jenž je složen z pěti soudců, kteří jsou voleni z řad soudců soudů, a to na dobu jednoho roku. Radě mohou být pokládány otázky z oblasti etiky, o kterých mají soudci pochybnosti a ona je zodpoví formou doporučení, které je podobně jako u

¹²⁹ ŠTEFAN, Václav. *Soudci si upraví etický kodex. Reagují tak na schůzky kancléře Mynáře se zástupci justice* [online]. Irozhlas.cz, 24. 1. 2019 [cit. 15. 3. 2019]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vratislav-mynar-soudci-ovlivnovani-eticky-kodex-soudcovska-unie_1901241433_ako>.

¹³⁰ MOLITERNO, James E., PATON, Paul Douglas. *Globální problémy profesní etiky právníků*. Editor Martin KOPA, editor Maxim TOMOSZEK, editor Vítězslav DOHNAL. Praha: Wolters Kluwer, 2017. xxiv, s. 160.

¹³¹ Tamtéž, s. 165.

Kanady a USA nezávazné, avšak zcela uznávané. Posléze, na konci každého roku, tato Rada vyhotoví sborník, ve kterém lze tyto dotazy a doporučení k nim v anonymizované formě nalézt. Tento sborník je následně k dispozici také veřejnosti města. Soudci tohoto města s odstupem času sami uvedli, že byli překvapeni, jak tato praxe pozvedla jejich důvěru a respekt u tamních obyvatel.¹³²

Pokusit se vymyslet nové způsoby, jak zpřehlednit jednotlivá omezení práv a svobod, jenž soudci mají je poměrně složité, jelikož soudci nemají sdružení, jehož by museli být povinně členy, jak je tomu ku příkladu u advokátů a koncipientů. Česká advokátní komora má svůj etický kodex, který je stavovským předpisem a členové jej musí dodržovat. Soudcovská unie, jak jsme si již uváděli je pouze nepolitické, profesní a dobrovolné stavovské sdružení. Její zásady mají sloužit pouze jako vodítko a interpretační základ pro úpravu chování soudců.¹³³ Samozřejmě zásady, které Soudcovská unie stanovuje jsou podstatné a její reakce na aktuální problémy ve formě Etických mezi působení soudce na sociálních sítích je zcela jistě správný krok, jenž právě jistým způsobem omezuje také svobodu projevu soudců. Avšak jejím prostřednictvím nelze vydat právně závazný kodex.

Dle mého názoru, by bylo v České republice nejvhodnější mít kombinaci jak kodexu, tak rady, jakožto poradního orgánu. Takováto úprava by totiž rozptýlila jeden z hlavních argumentů proti zavedení kodexu, a sice, že problematiku etiky soudců nelze obsáhnout žádným kodexem, protože není možné v něm obsáhnout všechny modely chování soudců a také z důvodu argumentace, že žádné dvě nastalé situace nejsou totožné. Nicméně pokud bychom měli kodex, který by obsahoval konkrétní pravidla chování, jenž soudce nesmí porušit a zároveň měli i radu, která by řešila specifické dotazy soudců, zda jejich plánované chování je či není v souladu se soudcovskou etikou, nemuselo by na kárné senáty dopadat tolik případů.

Jak jsem již výše uváděla, aby byl kodex právně závazný, musel by být přijat ve formě zákonné úpravy. Pokud by se jednalo pouze o kodex, jenž by měl být dodržován jenom členy sdružení, jak je tomu nyní, tak by jeho úprava nebyla až natolik podstatná. Podle mého mínění by bylo proto vhodné, aby obsahoval také mechanismus pro vynucení. Kodex by sjednotil jak úpravu, kterou již máme nyní v zákonech, tak i v reakci na judikaturu či rozhodovací praxi kárného senátu by vytvořil úpravu novou.

¹³² HRDLIČKOVÁ, Ivana. *Etika v justici. Potřebujeme Etický kodex?* [online]. Hrdlickova.com, 2008 [cit. 15. 3. 2019]. Dostupné na <<http://www.hrdlickova.com/files/2008-etika-v-justici-potrebujeme-eticky-kodex.pdf>>.

¹³³ Soudcovská unie ČR. *Etické zásady chování soudce.* [online]. Soudci.cz, 26. 11. 2005 [cit. 20. 3. 2019]. Dostupné na <<http://www.soudci.cz/o-nas/eticke-zasady-chovani-soudce.html>>

Bylo by však žádoucí, aby se k obsahu kodexu mohli vyjádřit také soudci a navrhnout změny úpravy, jež jim přijde nedostatečná, či úpravu nebo omezení zásad nových.

Co se týče doporučení pro zřízení rady, zde si myslím, že bychom se mohli inspirovat konceptem, který zřídili v Groningenu (Holandsko), protože ze slov samotných soudců, tam působících, je zřejmé, že tento systém funguje. Vzniklá rada by byla voleným orgánem z řad soudců. Počet její členů není v tuto chvíli natolik relevantní, i když pět členů mi přijde ideální z více ohledů. Zejména proto, že by se nejednalo o orgán, který by měl zbytečně mnoho členů, jež by se museli financovat z veřejných prostředků. Dále pak pět členů je dostatečných pro zachování několika různých pohledů na řešenou věc, a také s ohledem na nadpoloviční názorovou shodu.

Radě by měly být pokládány otázky z oblasti etiky, o nichž by měli soudci pochybnosti. Tato rada by následně tyto dotazy zpracovávala a odpovídala formou doporučení. Forma doporučení je v tomto případě vhodná, jelikož tyto odpovědi nemohou být závazné, jelikož by jinak nahrazovaly rozhodování soudního aparátu, což není přípustné. Pokud by soudci měli možnost vznášet dotazy, na které by se jim dostalo doporučení, tak by to, dle mého názoru, mohlo pomoci předcházet mnoha jejich kárným proviněním a také případům, jež na kárný senát dopadají. Podobně by mohlo působit i zveřejňování takovýchto dotazů s doporučeními. Po jejich zveřejnění by se soudci pravidelně, vždy v určitých časových intervalech, mohli seznámit s touto formou vznesenými dotazy a řešeními situací v nich nastíněných v anonymizované formě. Zveřejnění by mohlo probíhat prostřednictvím sborníků, obdobně jak je tomu v Groningenu.

Za pomoci takto vytvořeného, veřejně známého a dostupného, systému, věřím, že by došlo ke zvýšení důvěry soudců širokou veřejností a posílení víry v celou justici. Každý by věděl, co může od soudce očekávat a soudci by tyto normy byli povinni dodržovat. V případech, kdy by si soudci nebyli jisti tím, zda mohou něco učinit či nikoli, měli by možnost vznést otázku na radu, ta by se k jejich problému vyjádřila prostřednictvím doporučení, na základě, kterého by se soudce mohl zachovat a nepostupovat tak v rozporu s právním řádem České republiky.

Zároveň by se také, díky tomuto kodexu, mohli možní adepti o funkci soudce seznámit s tím, jaká práva a povinnosti by měli dodržovat v případě ujmoutí se soudcovské funkce, jelikož právě od soudců se očekává nejvyšší stupeň morální a osobní odpovědnosti.

V kodexu by tedy měly být zahrnuty také konkrétní postupy, kterých by se soudci mohli držet při svých projevech a domnívám se, že by bylo vhodné, aby obsáhl i úpravu nemožnosti soudce stát se členem politické strany, což zákonodárce výslovně zakotvil pouze u soudců Ústavního soudu a u soudců obecných soudů toto musí být dovozováno.

Vzhledem k nedávným vyjádřením ze strany Soudcovské unie se zdá, že se tímto tématem má v plánu zaobírat. Je tedy možné, že se v dohledné době dočkáme změny a soudci již budou o něco konkrétněji vědět jaký reálný rámec mají jejich práva a povinnosti. Na novém dokumentu by se měla podílet také ombudsmanka Anna Šabatová a pomoci chce také ministerstvo spravedlnosti.¹³⁴ Diskuze o novém kodexu tedy již jisté náznaky má.

Nyní bude záležet na jaké formě a obsahu se zúčastněné strany dohodnou. Na výsledek jejich snažení si ovšem musíme chvíli počkat.

¹³⁴ ŠTEFAN, Václav. *Soudci si upraví etický kodex. Reagují tak na schůzky kancléře Mynáře se zástupci justice* [online]. Irozhlas.cz, 24. 1. 2019 [cit. 15. 3. 2019]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vratislav-mynar-soudci-ovlivnovani-eticky-kodex-soudcovska-unie_1901241433_ako>.

Závěr

Hlavním cílem předkládané diplomové práce bylo vytvořit publikaci, jež by se uceleně věnovala svobodě projevu soudců. Tato práce se ubírá od počátečního teoretického úvodu až k praktickým návrhům k dané problematice.

V práci jsem se pokusila rozebrat jednu ze základních svobod každého člověka, pohybujícího se na našem území, a sice svobodu projevu se zaměřením na svobodu projevu soudců. Jak jsem ve své práci několikrát zmiňovala, zjistit obsah svobody projevu je možné pouze pomocí stanovení jejich mezí. Z tohoto důvodu se práce zabývala především jejich vytyčením.

V první části této práce jsem rozebrala svobodu projevu jako takovou a její obecné meze bez zaměření na soudce, jelikož právě i tyto se na soudce vztahují a znamenají určitý základ, na kterém poté staví právě i svoboda projevu soudců. V rámci mezí jsem se zabývala tím, kdo může být subjektem svobody projevu a jaké meze jsou konkrétně určeny v Listině a Úmluvě.

Druhá část této diplomové práce se již konkrétněji věnovala samotné svobodě projevu soudců, kdy jsem se snažila vysvětlit, proč status soudce má na tuto svobodu vliv a jaký. Hlavním důvodem je to, že soudce patří do specifické skupiny osob, u které dochází k zohlednění tohoto statusu. Jejich profese je totiž spojena s jistou profesní zdrženlivostí, jenž úzce souvisí s ústavní hodnotou autority a nezávislosti soudní moci. Právě z těchto důvodů má soudce vyšší míru odpovědnosti za slova, jenž pronáší a také za projev jako takový. Proto by také neměl podléhat emocím a měl by mít vysokou míru sebeovládání. Podobně jako je tomu například u poslanců i soudci jsou osobami veřejného zájmu a staly se nimi dobrovolně na základě vlastního svobodného rozhodnutí tuto funkci přijmout.

Dále jsem také zmínila zákonnou úpravu těchto mezí a také etické zásady určené Soudcovskou unií. Soudcovská unie je spolek, v němž je členství založeno na principu dobrovolnosti. Není tudíž povinností soudce být jeho členem. Primárně z tohoto důvodu je členy Soudcovské unie pouze přibližně polovina soudců České republiky. Soudcovská unie má však v našem státě své místo, a to také i z důvodu, že se snaží vytvářet etické kodexy na poli soudcovské etiky. Jako nástavbu Soudcovská unie upravila také etické meze působení soudců na sociálních sítích, což velice pomáhá vymezit hranice jejich svobody projevu na těchto platformách. Avšak jelikož tyto zásady nejsou nikterak vynutitelné a závazné, ale jedná se pouze o doporučení, nejsou bohužel dle mého názoru pro celou soudcovskou obec dostačující.

Dále jsem se věnovala zásadám a principům, které omezují svobodu projevu soudců a zároveň se nimi zabývá judikatura soudů a odborná veřejnost ve svých publikacích. Mezi tyto patří především povinnost loajality, zdrženlivosti, mlčenlivosti, nezávislosti, nestrannosti, důstojnosti soudcovské funkce, existence důvěry veřejnosti v soudní moc, odstup od politické soutěže a zásada

neslučitelnosti funkcí. Zde jsem se pokusila rozebrat, jak všechny tyto principy a zásady ovlivňují soudcovu svobodu projevu a zároveň ji tím omezují. Je zcela jasné, že soudce je ve svých projevech velice limitován.

Pro praktické znázornění toho, jak s těmito limity nakládají soudy, jsem se věnovala také konkrétním omezením, které soudy ve své judikatuře ne/stanovily. Jednalo se jak o možnost kritizování fungování soudního systému, komentování politické soutěže, možnosti literární činnosti tak i rozšiřování idejí a informací. Judikatura v tomto směru zatím není nikterak rozmanitá, ale i tak si myslím, že soudy při stanovování mezí odvádí velmi dobrou práci a jejich postupy jsou použitelné i u dalších budoucích případů.

Avšak i přesto, že soudy v souladu se zákonnou úpravou vymezují testy, jak postupovat při omezení svobody projevu, je dle mého názoru vhodnější přijmout konkrétní úpravu těchto mezí. Během vypracovávání této práce jsem dospěla k závěru, že právní úprava, kterou nyní soudci k mezím svobody projevu soudců mají k dispozici je roztříštěná, obecná a neúplná.

V poslední kapitole jsem se tedy, z výše uvedených důvodů, věnovala problematice úpravy mezí svobody projevu soudců. Pro možnost následného nastínění mých návrhů možné úpravy mezí, jsem se v této kapitole také zaměřila na řešení problematiky úpravy etických zásad soudců v zahraničí, obsahující právě také meze svobody projevu soudců. Různé státy mají různě upravené kodexy těchto zásad a některé založili pro soudce v této souvislosti také tzv. etické rady.

Dle mého názoru, jak jsem uváděla v poslední kapitole této práce, by pro Českou republiku byla nejlepší kombinace obou těchto úprav, jak kodexu, tak etické rady. Vzhledem k tomu, že soudci nemají žádnou svou komoru, ve které by se sdružovali, jak je tomu ku příkladu u advokátů, nemusí dodržovat žádné stavovské předpisy či etický kodex. Aby byl kodex pro soudce závazný, musel by být přijat prostřednictvím legislativního procesu, jinak by tomu bylo jak nyní, kdy etické zásady vydané Soudcovskou unií fungují pouze jako vodítko a interpretační základ pro úpravu chování soudců.

Tento kodex by v sobě samozřejmě musel obsahovat také mechanismus pro vynucení, aby bylo zajištěno jeho dodržování ze strany soudců. Avšak, jelikož není možné v kodexu obsáhnout všechny modely chování soudců a také žádné dvě nastalé situace nejsou stejné, myslím si, že by bylo zcela na místě zřídit právě z těchto důvodů onu etickou radu, která by sloužila pro dotazy soudců v pochybných situacích a fungovala by jako rádce prostřednictvím svých doporučení.

V úvodu této diplomové práce jsem vyjádřila svou vizi přispět touto prací k diskuzi na téma svobody projevu soudců pro jeho podstatnost a aktuálnost ve společnosti. Doufám, že se mi podařilo tento cíl, který jsem si předsevzala naplnit. Kromě obecného úvodu, jsem se v práci snažila

zabývat jednotlivými mezemi svobody projevu soudců a konkrétními omezeními v judikatuře. Do celé práce jsem vkládala i vlastní myšlenky a poznatky. Závěrem jsme zhodnotila aktuální úpravu a navrhla její případnou změnu, která by mohla pomoci k lepšímu fungování justice a větší důvěře veřejnosti v soudní moc jako celek. Zcela jistě však nedošlo k vyčerpání takto širokého tématu, ale mám za to, že k diskuzi jsem přispěla již tím, že jsem pokusila otevřít toto tak aktuální téma a připravila tak podklady pro další, jenž by se tímto tématem chtěli také dále zabývat.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a komentáře

- BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu: principy, garance, meze*. Praha: Leges, 2010. 384 s.
- BARTOŇ, Michal. *Svoboda projevu a její meze v právu ČR*. Praha: Linde, 2002. 316 s.
- BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. 608 s.
- KOPA, Martin. *Neslučitelnost výkonu funkce soudce s jinými funkcemi a činnostmi*. Praha: Linde Praha, 2012. 132 s.
- LEONI, Bruno. *Právo a svoboda*. Editor Martin FRONĚK, přeložil Martin FRONĚK. Praha: Liberální institut, 2007. 336 s.
- FILIP, Jan. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 458 s.
- HERCZEG, Jiří. *Meze svobody projevu*. Praha: Nakladatelství Orac, 2004. 135 s.
- JÄGER, Petr, MOLEK, Pavel. *Svoboda projevu: demokracie, rovnost a svoboda slova*. Praha: Auditorium, 2007. 195 s.
- JELLINEK, Georg. *Všeobecná státověda*. Přeložil Břetislav FOUSTKA. Praha: Jan Laichter, 1906. xx. 866 s.
- KLÍMA, Karel. *Komentář ke Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 1019 s.
- KNAPP, V. in PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. Díl 2, Práva a svobody: text Listiny v platném znění, komentář, literatura, judikatura, důvodová zpráva, zpravodajská zpráva, ústavní zákon o bezpečnosti České republiky, mezinárodní smlouvy, prováděcí zákony*. 2. dopl. a podstatně rozš. vyd. Praha: Linde, 1999. 975 s.
- KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. 454 s.
- MOLITERNO, James E., PATON, Paul Douglas. *Globální problémy profesní etiky právníků*. Editor Martin KOPA, editor Maxim TOMOSZEK, editor Vítězslav DOHNAL. Praha: Wolters Kluwer, 2017. xxiv, 185 s.
- WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 906 s.

Odborné články

- FILIP, Jan. Dogmatika svobody projevu z hlediska teorie, legislativy a soudní praxe. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1998, č. 4, s. 618-637.

- ZLOCHA, Lubomír. Konflikt slobody prejavu a ochrany osobnostních práv osob veřejného zájmu v rozhodovacej praxi súdov. *Právny obzor*, 2016, 99, č. 1, s. 12-28.

Internetové zdroje

- HRDLIČKOVÁ, Ivana. *Etika v justici. Potřebujeme Etický kodex?* [online]. Hrdlickova.com, 2008 [cit. 15. 3. 2019]. Dostupné na <<http://www.hrdlickova.com/files/2008-etika-v-justici-potrebujeme-eticky-kodex.pdf>>.
- LÉKO, Kristián. *Opětovné jmenování soudních funkcionářů je slabým místem justice* [online]. ceskapozice.lidovky.cz, 10. 10. 2016 [cit. 28. 2. 2019]. Dostupné na <http://ceskapozice.lidovky.cz/opetovne-jmenovani-soudnich-funkcionaru-je-slaby-mistem-justice-10k-/tema.aspx?c=A161108_145827_pozice-tema_lube>.
- Soudcovská unie ČR. *Etické meze působení soudce na sociálních sítích.* [online]. Soudci.cz, 24. 5. 2017 [cit. 8. 3. 2019]. Dostupné na <<http://www.soudci.cz/zpravy-a-stanoviska/pohledy-a-nazory/843-eticke-meze-pusobeni-soudce-na-socialnich-sitich.html>>.
- Soudcovská unie ČR. *Etické zásady chování soudce.* [online]. Soudci.cz, 26. 11. 2005 [cit. 20. 2. 2019]. Dostupné na <<http://www.soudci.cz/o-nas/eticke-zasady-chovani-soudce.html>>
- ŠTEFAN, Václav. *Soudci si upraví etický kodex. Reagují tak na schůzky kancléře Mynáře se zástupci justice* [online]. Irozhlas.cz, 24. 1. 2019 [cit. 15. 3. 2019]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vratislav-mynar-soudci-ovlivnovani-eticky-kodex-soudcovska-unie_1901241433_ako>.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Může být soudce členem politické strany* [online]. jinepravo.blogspot.com, 24. 6. 2008 [cit. 9. 3. 2019]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.com/2008/06/me-bt-soudce-lenem-politick-strany.html>>.
- ZEMANOVÁ, Daniela. *Co vše může narušit důstojnost soudcovské funkce a ohrozit důvěru v nezávislost a nestrannost soudnictví?* [online]. epravo.cz, 4. 6. 2015 [cit. 28. 2. 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/aktualne/co-vse-muze-narusit-dustojnost-soudcovske-funkce-a-ohrozit-duveru-v-nezavislost-a-nestrannost-soudnictvi-98041.html>>.

Právní předpisy

- Sdělení č. 209/1992, Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky ve znění pozdějších předpisů
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 6/2002 Sb., Zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 182/1993, Zákon o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 357/96
- Nález Ústavního soudu ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. Pl.ÚS 7/02.
- Nález Ústavního soudu ze dne 5. 9. 2016, sp. zn. I.ÚS 2617/15.
- Nález Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2016, sp. zn. II. ÚS 2490/15.
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. 4. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2609/16.
- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 5. 2015 č. j. 13 Kss 1/2015-112.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6.6.2016, čj. 11 Kss 6/2015–53.
- Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci Baka proti Maďarsku ze dne 23. 6. 2016, ve věci č. 20216/12.
- Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci Guja proti Moldavsku ze dne 12. 2. 2008, č. 14277/04.
- Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci Moric proti Francii ze dne 23. 4. 2015, č. 29369/10.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Kudeshkina proti Rusku ze dne 26. 2. 2009, č. 29492/05.

Abstrakt

Tématem diplomové práce je svoboda projevu soudců, kde se autorka zaměřuje především na právní úpravu v oblasti ústavního práva, jenž se týká svobody projevu, konkrétně svobody projevu soudců jako jednu ze stěžejních základních zásad člověka. Práce je strukturovaná do pěti kapitol. V první kapitole jsou vymezeny pojmy svoboda, projev, svoboda projevu a její zakotvení na Ústavní a mezinárodní úrovni. Druhá kapitola se věnuje obecným mezím svobody projevu. V podkapitolách jsou vymezeny subjekty této svobody a meze stanovené Listinou základních práv a svobod a Úmluvou. Třetí kapitola přibližuje problematiku svobody projevu soudců a věnuje se vlivu statusu autora sdělení. Čtvrtá kapitola diplomové práce obsahuje meze svobody projevu a konkrétní omezení v judikatuře. V poslední kapitole se autorka věnuje problematice úpravy mezi svobody projevu a snaží se vymezit možné způsoby úpravy v České republice do budoucna.

Abstract

The topic of the diploma thesis is the freedom of speech of judges, where the author focuses mainly on legislation in constitutional law, which concerns freedom of expression, specifically freedom of speech of judges as one of the fundamental principles of man. The work is structured into five chapters. The first chapter defines the concepts of freedom, expression, freedom of expression and its anchoring at the Constitutional and international levels. The second chapter deals with the general limits of freedom of expression. The subchapters define the subjects of this freedom and the limits set by the Charter of Fundamental Rights and Freedoms and the Convention. The third chapter describes the issue of the freedom of speech of judges and deals with the influence of the status of the author of the communication. The fourth chapter of the thesis contains the limits of freedom of expression and specific restrictions in case law. In the last chapter, the author deals with the issue of adjusting the limits of freedom of speech and tries to define possible ways of adjusting the limits in the Czech Republic for the future.

Klíčová slova

Soudce – svoboda projevu – politické právo – meze

Key words

Judge - Freedom of Speech - Political Law - Limits